

फेब्रुवारी १९८३

अदृश्य भूत

गो! दररोज सकाळी आपल्या गावाहून कचेरीच्या गावी कामावर जात असे आणि संध्याकाळी घरी परत येई. त्याच्या वाटेवर एक लहानसे जंगल होते. एकदा तो त्या जंगलाच्या पाऊल वाटेने जात असता त्याला पाऊलवाटेच्या दोन्ही बाजूला झाडांवर माकड बसलेली दिसली. माकडांची दगामस्ती बालू होती. गोपू थोडा भयला आणि त्याच मनःस्थितीत पाऊलवाट चकला. तो अगदी अनोळखी जागी पोचला तो पर्यंत काळोख पटू लागला होता.

एकाएकी त्याची नजर एक जुनाट करतून गेलेल्या डहाळ्या फांथा वगैरे नसलेल्या बोटव्या खुटावर पडली. तो खुट त्याला भूतासारखा वाटला. त्याला भूतांची फार भीती वाटे, परंतु काही भूत माणसांना घडत ही करतात असे त्याने एकले होते. गोपूला वाटले त्या खुटावर एखादा

मुजा असावा. ती विचार मनात येताच गोपू वावरून गेला व हात जोडून म्हणाला- "अरे मुंजा, तू माझ्या मानगुटीवर बसलास तर तुला काही मिळणारच नाही. याउलट तू मला गरिवाला थोडा हातभार लावलास तर आयुष्यभर मी तुझे उभकार मानीन."

त्याचे बोलणे पुरे बघायच्या आताच त्या खुटाच्या ढोलीत घपकत पडल्यासारखा कसला तरी आवाज झाला. गोपूने धाडस करून त्या ढोळीत वांकून पाहिले व आश्चर्याने त्याचे ढोळेच फिरले. ढोलीत सोन्याच्या नाण्यांचा ढीग होता.

गोपूने, त्याला नेता आली तेवढी पाणी आपल्या पंचात वांधून घेतली व घरी आला. बायकोने दार उघडले आणि विचारले- "अस काय हो, काय होत इतकी रात्र उलटल्यावर घरी परतलात?"

"मी सांगतो सर्व प्रथम त्याचला पाणी घेतून ये!" गोपू चिडचिड्या स्वरान म्हणाला. गोपूनी सेपाक पराकडे वळली. गोपू विचार करू लागला, बायकोच्या पोटात कापती ही गुप्त गोष्ट रहात नाही. म्हणून त्याने मोहुराचे वाडोटे बाळ्यावर टाकले आणि पाणी पिऊन बायकोला जेवायला सादाला सांगितले. जेवून खाऊन ती साटेवर पडला, परंतु त्याला झोप आली नाही.

बायकोने त्याला विचारले- "काय हो, असे शपथ का? काही विशेष घडले का?"

"काही झाले नाही, तू सकाळपाने जाऊन बघे कशी!" गोपाळ चिडक्या स्वरान म्हणाला.

गोपू बायकोला कधी तोडून बोलत नसे, आज करड्या स्वरान नवऱ्याला बोलताना ऐकून ती रडू लागली.

उबाडल्यावर गोपू कचेरीच्या गावी गेला. तेथे चारघोषा ओळखीच्या लोकांना भेटला आणि निरतिराळ्या वस्तूंच्या व्यापाराची बरेकशी कण लागला. सर्व जण त्याला सांगू लागले, साबार व्यापार करणं सोपे आहे का? केवळ भांडवल गुंतवावे लागत? परंतु तोच विचार त्याच्या मनात घाळत होता आणि तो आठवडाभर नोकरीवर गेलाच नाही. शेवटी त्याने

यमाची उरविले की व्यापारच करावयाचे व त्यासाठी पैसे जमवायचे.

एके दिवशी संध्याकाळी गोपू पुन्हा त्याच जंगलात गेला आणि मुजा बसत असलेल्या त्या झाडाच्या खुटाजवळ जाऊन हात जोडून म्हणाला- "मुंजा, तू मला जे धन दिवस त्याच्या विचारात मी गेला आठवडाभर कचेरीत गेलोच नाही आणि रजा फाडण्यासाठी अर्ज ही केला नाही. माझी नोकरी गेली. मला जाणली थोडे पैसे दे, म्हणजे मला स्वतःच्या पायावर उभे राहता येईल."

असे म्हणत गोपूने झाडाच्या ढोलीत वांकून पाहिले. या खोपेस त्याला तेथे पाहत्यापेक्षा

झालं आहे, हेच मला वाटत नाही. एखादं भूत मिशाच तर तुमच्या गाठीशी लागलं नाही ना?"

गोपूला काय करावे, सुवेना त्याच विचारात त्याला रात्रभर झोप लागली नाही. तोंत प्रदूर रात्र उलटल्यावर त्याच्या डोळा लागला तर त्याला असं भावलं की खोलीत कसली तरी खूबच चालू आहे. अचानक समोर त्याला चार भुते दिसली.

"तू आमच्या मियाकडून बरेच पैसे घेऊन आला आहेस. तो एन वेळी हजार झाला नाही. आता तूच आमच्या जेवणा-खाण्याची नाही तर, चांगल्याशा मेजवानीची तयारी कर." भुतं त्याच्यावर नळजबरी करू लागली.

गोपू संतापून म्हणाला—"कसली रे मेजवानी? तोंडे बंद करा, आणि चालू लाग! माझ्या बायकोला भुताची भीती वाटते! जातां की नाही!"

ते उत्तर ऐकून भुते चिडली आणि घरातले सामानसुमान उचलून बाहेर काढू लागले. नंतर माळघाबर चढून दोन्ही गाठीशी सोडून त्यांनी सर्व मोहोरा घरभर उघडल्या आणि ताहीशी झाली ताम्रण प्रत्येक मोहोरेतून विचू किंवा साप निघून गोपूला चांगल्याने घाबलं. ते पाहून गोपू किचाळला. गोपूच्या बायकोची झोप

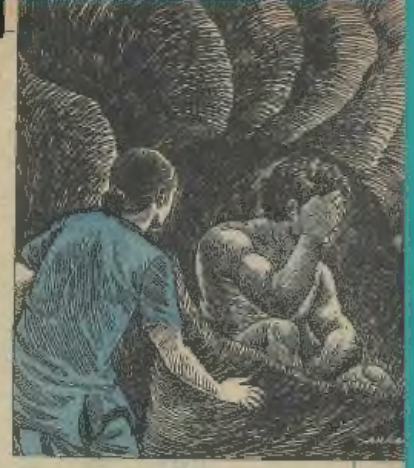
मोडली व म्हणाली—"काप हो, तुम्ही एखादं वाईट स्वप्न तर नाही पाहिलं? मी घरात असेपर्यंत तुम्हाला वांतपणे झोप लागणार नाहीसे मला वाटू लागलं आहे. मी उखांच माहेरी जाते!" असे म्हणत तिने पाणी आणून गोपूला प्यायला दिले.

ते वाईट स्वप्न पाहिल्याने गोपू नव-शिखांत हादरला होता. त्यानंतर तो थोडा सावरला, परंतु त्याला झोप मात्र आली नाही. आपसा मनात एवढी बशांती झोप्याचे मूळ कारण आतणास मिळालेलं फुकटचे घन आहे ते भुतांचे भुताला परत दिले तरच आपल्या मनाला शांती मिळेल.

बशी त्याच्या मनाची खात्री झाली.

दुसऱ्या दिवशी सध्याकाळी गोमती पाणी आणायला तळघाबर गेली तेव्हा गोपू माळघाबरची दोन्ही गाठीडी घेऊन जंगलात त्या मुंवाच्या झुंटाकडे गेला.

या खेपेस हातबगैरे जोडल्या शिवायच तो मोठपानं ओरडून म्हणाला—"हे उदार-हृदयाच्या मुंजा! हे घे, तू मला जे घन दिलं होतं ते मी सर्वेच्या सर्वे परत करीत आहे. मला आता हे चांगलं कळलं आहे की, मेहनती शिवाय फुकट मिळालेल्या पैशावर कोणी माणूस सुखी होणे शक्य नाही." असे म्हणत त्याने मोहोरांची दोन्ही गाठीडी झाडण्या डोलीत टाकली.

दुसऱ्या संध्याकाळी डोलीतून एक किचाळी ऐकू आली—"आईआईग! कोण आहे ते?" गोपूने वकित होऊन डोलीत वांकून पाहिले. एक काळाकभिष दाणावा माणूस दोंके बघून डठठ असलेला दिसला.

आतां काय करावे, गोपू या विचारात असतां त्या प्रवेशातल्या जमिनदाराचे दोबे नोकर तेथे धावत येऊन दाखल झाले. त्यांनी त्याला विचारले—"कोण तू ओरडणारा माणूस?" नंतर डोलीकडे पाहून व त्या माणसाच्या ओळखून म्हणाले—"ओहो! तूच वाटते बरेडा दगड्या! तू जमिन-दाराच्या घरातून जे काही चोरून आणलेस ते कोठे ठेवले आहेस?" असे म्हणत

मोठे म्हणजे सर्वांनी वीग बिसला. स्थाने ते उचलले व बायकोच्या नजरेस पडून देतां स्थाने मोहोराचे गाठीडे माळघाबर टाकून दिले. गोपूच्या मनात एकूण किती मोहोरा आपल्याला मिळाल्या हे पाहून वेण्याची तीव्र उत्कंठा उत्पन्न झाली. परंतु बायको घरात होती व तिच्या नजरेआड ते काम त्याला करावयाचे होते. सखी संधी मिळेल. काय वाटेल ते करून मोहोरा घेऊन आपल्याला व्यापार सुरू केलाच पाहिजे असे मनाची ठरवून तो बायकोला म्हणाला—"तू उखांच माहेरी ना कशी!"

ते ऐकून त्याची बायको रडूच लागली. म्हणाली—"गेले काही दिवस तुम्हांकर करय

दोघांनी त्यांची मानगुटी धरून त्याला बाहेर काढले.

त्याच वेळी दोघीच्या पाठीमागच्या एका विळावून एक घुन बाहेर आली आणि हाडीत पळत गेली.

गोपू ती घुस पाहून जकित झाला आणि जमिनदाराच्या नोकऱ्यांना म्हणाला—“आता मला कळले की तिच्या विळाणा एकीकडून वळ करणाऱ्या मोहोरा घुस आपल्या विळात येऊन त्यालली आहे. मला वाटत होते की हे सर्व कोणत्या तरी मुलाचे काप असणं.”

ते ऐकून नोकऱ्यांच्या एकाजण रागात गोपूचा छात्रा धरून मदगदा हालवीत म्हणाला—“कापरे, तू एखादी कपोलकल्पित गोष्ट रचून तू येथून एव काढासच्या निचा रात आहस वाटत? जमिनदार साहेबांची तिजोरी फोडून तू आणि या बेरजाने ह्या सोलीत सर्वचत करून ठेवले होतं. चला तर, जमिनदार साहेबांकडे!”

जमिनदार साहेबांच्या नोकऱ्यांनी दोघीत पाहिले, त्यांना मोहोरा अतिरिक्त काही

मुलमदान दागिते मुढा मिळाले. जमिनदाराने त्या बेरजाला तुरुंगात पाठवून दिले आणि गोपाळकडून त्याचा सर्व वस्तुत विचारून घेतला. नंतर जमिनदार त्याला म्हणाला.

“एक, गोपाळ! तुझ्यामुळेच माझं चोरीला गेलेले धन व दागिते वगैरे सर्व परत मिळाले. म्हणून यापैकी तुला ज काही व जेवढे हवे असेल, च!” जमिनदार म्हणाला.

गोपू म्हणाला—“जमिनदार साहेब! व्यक्तीच्या मनगत पैसाचा लोभ नावाच एक अद्भुत भूत पर करून दशाकले असत मला आता जो अनुभव आला त्यावरून मी एक धडा घेतल्या आहे, तो म्हणजे त्या भूताला कसं काढत ठेवामच! तुम्ही मला कृपा करून एखादी नोकरी आपल्या पदरी दितीत तर मी आपला कार कटणी होईन.”

ते उत्तर ऐकून जमिनदार खूप झाला. त्याने गोपूला आपल्या घरी हिशोब लिहिणारा करकून म्हणून नेमले.

[१४]

[शिवदत्त व मंदरदेव जात होते ते पहाव कोणत्यातरी बेयाना जाऊन सायले. कोठून तरी एक अयंकर अकस्मात आला आणि एका सैनिकाला ताणला. त्या सैनिके मंदरदेवाने एक बाण सोडला. त्या पळोपाळ एक किनाळी ऐवू गेली. उभाडल्यावर पाहता त्या बाजूच्या हाडाच्या पानांवर बाण रकतचे डाग दिसले. मुढे—]

शिवदत्त व मंदरदेवाबरोबर सैनिकांनी म्हणाला—“मला वाटले होते तो माणूस सुद्धा पातांबर ताल रक्ताचे डाग घायाळ झाला आहे, मला नाही. ती पाहिले व धक्क झाले. रात्री जी किनाळी इकडून पळून गेला असावा पातही काही त्यांनी ऐकली होती ती कोणत्या तरी थोका करणाऱ्या कारण नाही.

माणसाचेच होती ह्या गोष्टीची सधना ते काही असो आपण आसपासचा बाबी पटली.

“हे माणसाचेच रवन आहे, यात मला तरी शंका नाही!” शिवदत्त म्हणाला. मंदरदेव व तीन सैनिक एका बाजूला रक्ताचे डाग जास्त लक्षपूर्वक पहात शिवदत्त गेले आणि शिवदत्त उरलेल्या तिघांसह

हुसका बाजूला गेले. मंदरदेव काही अंतर चालून गेल्यावर समोरच्या झुडपात काही तरी हालत असल्यासारखे भासले. लगेच त्याला, ती शोधत होता ती शत्रू सांपडल्यासारखे वाटले आणि त्याने पुढे उडी मारली. परंतु हाथला झुलला तो माणूस तबहुताच, एक रानटी हुक्कर होते. ती गुरगुरत मंदरदेवाला आपल्या मुळघांवी फाडायला त्याच्या अंगावर धावून गेला. मंदरदेव आश्चर्याचकित झाला. परंतु त्याने हुक्कर दुसरी देशार, त्याच्या आत तलवार उपसून हुकराच्या पोटात भोंकली. हुक्कर कळवझूत ओरडले, परंतु मेलं नाही आणि मंदरदेवावर धावले. निवेवयात मंदरदेवाच्या एका सैनिकाने आपला भोला भोसकून

त्याला मारले. काही वेळाने तबडडून ते मरण पावले.

इतक्यात शिवदत्त आपल्या सैनिकांसह तिथे आला. त्याला ते रक्तबवाळ आणले हुक्कर व बाजूला उभा असलेला मंदरदेव दिसले. शिवदत्त स्मित करून म्हणाला— "मारदा ओरडा ऐकून मी बावले की दाबून अचानक हल्ला तर केला नाही!" परंतु हा प्रकार पहिल्यावर माझ्या जिवात जीव आला.

मंदरदेव म्हणाला—"आपल्याला अकस्मात ईश्वर रूपेने आहार मिळाला आहे. आपल्यावर दगड फेकणारा माणूस कोण, त्याचा शोध आपण मागाहून काढू! प्रथम याचा फराळ करू या."

सैनिक वाळलेल्या काढक्या व पाचोड्या आणायला धावले. मंदरदेव व शिवदत्त विस्वव भेटवून जाळ करण्यात गेले झाले. इतक्यात कानाचे पडदे फाटतील इतकी कंकशा किकाळी ऐकू आली. सर्वजण धावून गेले.

ती किकाळी ऐकून शिवदत्त व मंदरदेव चरविशी उभे राहिले आणि जापापल्या तलवारी उपसून ती आवाज आला त्या दिशेने धावले. थोडे अंतर गेल्यावर त्यांना जे दृश्य दिसले ते पाहून त्यांच्या अंगावर काटा उभा राहिला.

सर्वतरी काही सैनिक 'धनमाणूस' 'वनमाणूस' असे ओरडत त्याच बाजूला धावले.

काढक्या गोळा करायला जे सैनिक धावले होते त्यांपैकी एकाचा गळ्या पाठी माथून येऊन बलदेव हाताने कोणी दाबीत होता. तो सैनिक स्वतःची सुटका करू न शकल्याने सोडघाने ओरडला होता. ती किकाळी सदांनी ऐकली.

"हा वनमाणूस असला वाहिजे, यात मला तरी शका वाटत नाही." असे म्हणत मंदरदेव त्याला तलवार भोसकायला पुढे सरसावला. परंतु तेवढ्यात शिवदत्त त्याला सावध करित ओरडला—"मंदरदेव, धावा!" त्याचवेळी गळ्या दाबणारा शस्त्री पाठीमागे वळून पाहून पळून जाण्यास वळला. परंतु तीन सैनिकांनी त्याला धरले व जंगली वेळानी त्याचे हात पाय बांधले.

“हा वनमाणूस नसून आपल्यासारखाच एक माणूस आहे. दुर्दैवाने ही ह्या स्थितीत आपल्याला जाण झालेली आहे.” शिवदत्त म्हणाला.

त्याच वेळी एक वैदिक ब्रह्मविद होऊन त्याच्याकडे पहात म्हणाला—“शिवदत्त प्रभू आपण सध्या पुर्वेक पहावे, माझ्या हाताला केवढी मोठी जखम आहे ती! अखमेतून रक्त प्रवाह चालू आहे.

मंदारदेवाने त्या विविध माणसांचा हात जवळ आऊन पाहिला व म्हणाला—“शिवदत्त, आपल्यावर दगड फेकण्यात प्राणी तो हाच! बंजल पक्षा, मात्सा बाण पाला या जागी लागला आहे. तु म्हणालास तसा

Fullscreen

172

X

◀

⋮

▶

16 / 72

हा वनमाणूस नसून आपल्यासारखाच एक प्राणी आहे!”

ती जखमी माणूस कण्ठत म्हणाला—“मी तुमच्यासारखाच एक माणूस आहे, या भयंकर देशात गेली बारा वर्ष मी काढली आहेत. मी एकटा आहे, म्हणूनच माझी ही दगा झाली आहे!”

“तुम्हाला काय? तुला गेली बरा वर्ष या बेटावर का काढावी लागली? आणि तुला या स्थितीत राहण्याची गरज का पडली?” शिवदत्ताने विचारले.

शिवदत्त म्हणाला ते ऐकून तो माणूस, काहीतरी आठवित असल्यासारखा अभिनय करून धोडावेळ काही बोललाच नाही. नंतर स्वतःला सावरून म्हणाला—“मालक, मला वज्रमुष्टी म्हणून माझे आई वडील व लोक म्हणत. मी घामस बेटावरचा राहणारा आहे. मला बेटावरचे वण लागले तेव्हा पासून मी समुद्राकडे नावाच्या एका क्रूर पांथ्या बरोबर राहू लागलो. चांचे-पिरी करणे हेच काम आमचे सर्वांचे होते. आम्ही समुद्र काढण्या गावावरही हुत्ते काढून घुटीत होतो.

काही दिवसांनी आमच्या नायकाची माझे काही कारणावरून भांडण झाले. म्हणून मला या बेटावर टाकून तो येथून निघून गेला.

“तू घामस द्वीपाचा रहिवासी आहेस का?” असा प्रश्न करून शिवदत्त काही काळ चकित होऊन विचारमग्न झाला. घामस द्वीपाबरोबर शिवदत्तला याकतेय व त्याची चंडीदेवी आठविली. त्या देवीला प्रसन्न करण्यासाठी तिचे देऊळ बांधण्याच्या हेतूने याकतेय जवळपासच्या प्रदेशावर हुत्ते करीत होता. ही गोष्ट ही आठविली. शिवदत्ताने विचार केला की घामस द्वीपाचा शोध काढण्यासाठी व त्या देशाच्या राजाची माहिती काढण्यासाठी या माणसाचा उपयोग होऊ शकेल. परंतु त्याने विचार केला की या सर्व गोष्टींची माहिती काढण्यास ती वेळ योग्य होणार नाही. तूले आपण ज्या बेटावर आहो त्या बेटाची माहिती व परिस्थिती कळली की पुरे.

ती विचार मनात आल्यावर शिवदत्ताने वज्रमुष्टीला विचारले—“वज्रमुष्टी, तू या बेटावर गेली बारा वर्ष राहातो आहेस ना? मग तुला या बेटावरच्या रहिवाशांच्या राहणी व वाचार विचारांची चांगली माहिती नक्की असणार?”

वज्रमुष्टीने निराश होऊन उत्तर दिले—“मालक, मी या बेटावर बारा वर्ष झाली राहता आहे, हं खरं. परंतु मला या बेटा संबंधी काही माहिती नाही कारण माझा बराचवेळ आपल्या उदर निर्वाहा

साठी शिकार करण्यात आणि येथील हिरव पशूंपासून स्वतःचे रक्षण करण्यातच गेला. एवढे खरे की मी समुद्राकडेला मलबेत या बेटाजवळून जातां येतां एक दोनही पाहिली आहेत. या स्थितिस्थित या बेटा विषयी मला काहीच माहिती नाही.

“या बेटावर तुला दुसरा कोणी माणूस दिसला किंवा बेटला नाही का?” शिवदत्ताने विचारले.

वज्रमुष्टी काही तरी आठवत असल्यासारखे करून होकारार्थी मान हलवीत म्हणाला—“या गेल्या बारा वर्षात मी फक्त चारदा किंवा पांचदा माणसांना अवश्य पाहिले आहे. ते वंच आजानुबाहू होते

आणि शिकारीपण होते. त्यांनी सोऱ्यावर शिंये लावलेले मुकुट घातले होते, परंतु ते जवळपास कोठे रहात असतीलसे मला वाटत नाही. शिकार करून ते कोठे तरी निपून जातात.

शिवदत्त संदरदेवाकडे वर्षपूर्ण झुंटीने पाहु लागला. संदरदेव हंमत म्हणाला- "शिवदत्त, ते काही असो, आपल्याला काही काळ तरी पा सेंटावर काढावी लागणारच आहेत. म्हणून आपण जखडपासचा प्रदेश दिवून पाहिले पाहिजे की आपण आहो, तो भाग कसा काय आहे? मनुष्य वस्तीस धोक्याचा तर नाही? काळोख पडायच्या आत आपण कामाला लागून

पाऊस व वारा यांच्या पासून स्वरक्षणासाठी निवाऱ्या करिता लहान लहान झोपड्या बांधून तयार केल्या पाहिजेत." लवकर कामाला लागू या.

शिवदत्तने होकारार्थी मान हलविली. नंतर आपल्या सैनिकांकडे कळून वज्रमुष्टीला सोडण्यास खूण केली. बंदी मुक्त होताच वज्रमुष्टी संदरदेव व शिवदत्त दोघांना प्रणाम करून म्हणाला "गालक, मळागुळा अणत्या सेवेस राज्याच्या परवानगी देण्याची कृपा करावी." मी आपला एक स्वाभिभवत नांकर म्हणून आपली चाकरी करीन. घाट्यावर संशय करू नका." मी पाहिजे ती मदत आपल्यावरील करीन.

तेव्हा शिवदत्ताने आपल्या अनुयायांकडे मार्गक दृष्टीने पाहिले. त्या सर्वांनी होकारार्थी माना हलविल्या. त्यांच्यापैकी दोघां तिघांनी वज्रमुष्टीच्या सांघावर हात ठेवून त्याला तो त्यांचा मित्र असल्याचे पुढविले.

"माता सर्वांति आमी आपण सर्वांनी आपली भूक भागविली पाहिजे. त्यानंतरच हा प्रदेश कसा आहे याची माहिती काढू या." संदरदेवने मुत्ताविले.

शिवदत्ताने मान हलवून होकारार्थी मुतना दिली. सैनिकांनी वाळवना काटच्या व शाबोळा जमा करून विस्तव केला आणि त्यात त्या रावटी डुक्कनाला टाकले. वज्र-

मुष्टी काही वेळ याज्ञून निमत असलेल्या त्या डुक्कराकडे काही वेळ पहात राहिला. नंतर म्हणाला-"या एकट्या जनावरावर आपली सर्वांची भूक भागणे शक्य नाही. आपण मला परवानगी दिलीत तर मी काही मिनिटांतच आणखी एखादे जनावर घळून घेऊन येईन.

संदरदेव व शिवदत्ताची परवानगी मिळवाच वज्रमुष्टी बरोबर दोघे तिने सैनिक तीरकमान घेऊन निघाले. थोडे अंतर चालून गेल्यावर त्यांना जंगलात एका जागी चार पांच हरण जरात असलेली दिसली. सैनिकांनी धनुष्यावर नाण चढविला परंतु वज्रमुष्टी त्यांना खणने थांबायला सांगून म्हणाला-"या लहानशा विरूपश्री जनावराचा भरायला तुम्ही आपल्या भाण्यांचा पाऊण पाडायची गरज काय? तुम्ही येथेच थांबा. मी जाती व एका दोघा जनावरांना घळून आणतो." असे म्हणत तो दाट झाडीत मिरवा व मांजराच्या पायलांनी पुढे जाऊ लागला.

सैनिक मुळा वज्रमुष्टीच्या गाठीपाठ बाहून दिव्या शिवाय चालू लागले. वज्रमुष्टी थोडे अंतर चालून गेल्यावर हरणाचा कळप होता त्याच्या जवळच्या एका झाडावर चढला. सैनिकांना तो काय करणार हे कळत नव्हते. म्हणून ते आश्चर्याने त्याच्या

कडे पहात उभे राहिले. वज्रमुष्टी हळूहळू कळपावर लोंबणाऱ्या फांदीवर सापासारखा सरपटत पुढे सरकला व त्याने हरणावर एकदम उडी टाकली.

हरण तत्काळ उड्या मारून पळाली. तरी एक हरण वज्रमुष्टीच्या ळळकट हातात सांपडलेच. त्याने निसटण्याचा खूप प्रयत्न केला, परंतु व्यर्थ. त्या हरणाचा वज्रमुष्टीने आपल्या सांघावर टाकले व म्हणाला-"गेली दारा वर्ष मी आपली भूक भागविण्यासाठी हाच धंदो केला. मी धनुष्य बाण कोटून आणणार? एकदोन-दोतर चाप व अस्त्रांशी मुळा मला ज्ञ ज घ्यावी लागली होती, श्रुतःचा जीव

पोंचला. सवें गांव निद्रामग्न होले. राजा एका घरासमीर उभा राहिला व दाराची कडी बाजवू लागला.

"तू कोणी परदेशी दिसतो आहेस! त्या घराच्या दाराची कडी कशाळा वाजवितो आहेस?" असं कोणी म्हणत असल्याचे राजाने ऐकलं.

राजाने मागे वळून पाहिलं. पंचवीस एक वर्षांचा एक माणूस कुतूहलपूर्ण राजाकडे पहात होता.

"तू कोण रे बाबा?" राजाने त्याला विचारलं.

"मी गावातला पाहारेकरी आहे. रात्र भर पाहारा देतो. तू कोणी परदेशी आहेस

की चोर आहेस, ही शका आली. तू परदेशी असशील तर तुला मी एक सूचना म्हणून करतो आहे. ती तू नीट ऐकून घे." तो पाहारेकरी म्हणाला.

"ऐकू दे तरी?" राजाने विचारलं.

"त्या घराचा मालक म्हणजे परकाष्ठेचा लोभी आहे. रात्री हा तुला कुकट राहू देणार नाही. तसा कुकट आशय देणारे गावात पुष्कळ लोक आहेत हेच तुला सांगायचा आहे बला." पाहारेकरी म्हणाला.

राजाला वाटले की हा कितपत लोभी आहे, हे पाहून तरी ध्यावे. म्हणून त्याने जोर जोराने दारावर थाप दिली. लगेच जातून आवाज आला—"आलो हा! थांब जरा."

राजाला आश्चर्य वाटले की, अर्धे रात्र लोटली असता दारावर थाप देतांच दार उघडणारी व्यक्ती चिक्कू लोभी कधी काय असू शकेल? एका मदल्या बघाच्या माणसाने दार उघडलं.

राजा नम्रपणे म्हणाला—"आपण फार उदार व दयाळू बाबा, असे ऐकतो. मी एक परदेशी आहे. आजची रात्र मला तुमच्याकडे काडता येईल का?"

"तुम्ही माझ्या विषयी काही तरी चकीचे ऐकले आहे. माझ्या मनात असेच

लवलेलही नाही. मी परदेशीयांना मुळीच आशय देत नाही." लोभी म्हणाला.

"सर्व मला असे सांगत होतो की पाहुण्यांचे स्वागत करायला आपण शावं दिवस वाट पहात बसता. म्हणे! मी दारावर थाप देतांच आपण 'आलो!' म्हणालात, तेव्हा यातून जास्त प्रमाण काय पाहिलं सांगा?" राजा म्हणाला.

"असं होय! घरातली जीववस्तु चोर घरात शिरून नेतील, म्हणून मला दिवसां किंवा रात्री क्षोप येत नाही. म्हणून आपण दार वाजविल्या बरोबर मी 'ओ' दिली. तुम्ही पुन्हां पुन्हां दार वाजविलेत तर दार चासून जाईल व मोडेलही. म्हणूनही लगेच 'ओ' दिली. बरे तर आता तुम्ही चालू लागा!" तो लोभी म्हणाला.

"या मध्यरात्रीच्या वेळी मी कोठे जाऊ म्हणता? पैसे द्या पाहिजे तर, पण मला देहायला जागा द्या." असे म्हणत राजाने त्या लोभ्याला लोभ्याच एक पाणे दिले.

ते पाणे हातात पडतांच लोभ्याने राजाला अंधडणापांशकणाची व्यवस्था करून दिली. दुसऱ्या दिवशी तो लोभी ज्या तऱ्हेने आयुध धारवीत होता ते पाहून राजाला फार वाईट वाटले.

त्या लोभ्याच्या परसत फळझाडे होती. त्याच्याकडे दोन गाई व दोन म्हसी होत्या.

तरी संपाकापासून सवें घरातली कापे तो स्वतः करीत असे.

तो व्याजाने लोकांना पैसे देई. फळे व दूध बगैरे सर्व विकून टाकी. एक क्षणभरही विश्वांती घेतल्याशिवाय झूप अंग येहनव करी. रात्री या भीतीने त्याला क्षोप लागत असे की रात्री त्याच्या घरात केव्हा चोर शिरले.

हा दिवसभरात एकदा तरी पोटावर जवती का, पाहुण्याची इच्छा राजाच्या मनात उपजली. त्याने त्याला एक सोन्याचे नाणे वेळून म्हटले—"तुम्ही दोघांच्या जेवणाची व्यवस्था करा." त्या लोभ्याने माकडचं चकित होऊन विचारलं—"दोघे कोण?"

पोंचला. सवें गांव निद्रामग्न होले. राजा एका घरासमीर उभा राहिला व दाराची कडी बाजवू लागला.

"तू कोणी परदेशी दिसतो आहेस! त्या घराच्या दाराची कडी कशाळा वाजवितो आहेस?" असं कोणी म्हणत असल्याचे राजाने ऐकलं.

राजाने मागे वळून पाहिलं. पंचवीस एक वर्षांचा एक माणूस कुतूहलपूर्ण राजाकडे पहात होता.

"तू कोण रे बाबा?" राजाने त्याला विचारलं.

"मी गावातला पाहारेकरी आहे. रात्र भर पाहारा देतो. तू कोणी परदेशी आहेस

की चोर आहेस, ही शका आली. तू परदेशी असशील तर तुला मी एक सूचना म्हणून करतो आहे. ती तू नीट ऐकून घे." तो पाहारेकरी म्हणाला.

"ऐकू दे तरी?" राजाने विचारलं.

"त्या घराचा मालक म्हणजे पराक्राष्टेचा लोभी आहे. रात्री हा तुला कुकट राहू देणार नाही. तसा कुकट आशय देणारे गावात पुष्कळ लोक आहेत हेच तुला सांगायचा आहे बला." पाहारेकरी म्हणाला.

राजाला वाटले की हा कितपत लोभी आहे, हे पाहून तरी ध्यावे. म्हणून त्याने जोर जोराने दारावर थाप दिली. लगेच जातून आवाज आला—"आलो हा! थांब जरा."

राजाला आश्चर्य वाटले की, अर्धे रात्र लोटली असता दारावर थाप देतांच दार उघडणारी व्यक्ती चिक्कू लोभी कधी काय असू शकेल? एका मदल्या बघाच्या माणसाने दार उघडलं.

राजा नम्रपणे म्हणाला—"आपण फार उदार व दयाळू बाबा, असे ऐकतो. मी एक परदेशी आहे. आजची रात्र मला तुमच्याकडे काडता येईल का?"

"तुम्ही माझ्या विषयी काही तरी चकीचे ऐकले आहे. माझ्या मनात असेच

लवलेलही नाही. मी परदेशीयांना मुळीच आशय देत नाही." लोभी म्हणाला.

"सर्व मला असे सांगत होतो की पाहुण्यांचे स्वागत करायला आपण शावं दिवस वाट पहात बसता. म्हणे! मी दारावर थाप देतांच आपण 'आलो!' म्हणालात, तेव्हा यातून जास्त प्रमाण काय पाहिलं सांगा?" राजा म्हणाला.

"असं होय! घरातली जीववस्तु चोर घरात शिरून नेतील, म्हणून मला दिवसां किंवा रात्री क्षोप येत नाही. म्हणून आपण दार वाजविल्या बरोबर मी 'ओ' दिली. तुम्ही पुन्हा पुन्हा दार वाजविलेत तर दार चासून जाईल व मोडेलही. म्हणूनही लगेच 'ओ' दिली. बरे तर आता तुम्ही चालू लागा!" तो लोभी म्हणाला.

"या मध्यरात्रीच्या वेळी मी कोठे जाऊ म्हणता? पैसे द्या पाहिजे तर, पण मला देहायला जागा वा." असे म्हणत राजाने त्या लोभ्याला लोभ्याच एक पाणे दिले.

ते पाणे हातात पडतांच लोभ्याने राजाला अंधडणापांशकणाची व्यवस्था करून दिली. दुसऱ्या दिवशी तो लोभी ज्या तऱ्हेने आयुध धारवीत होता ते पाहून राजाला फार वाईट वाटले.

त्या लोभ्याच्या परसत फळझाडे होती. त्याच्याकडे दोन गाई व दोन म्हसी होत्या.

तरी संपाकापासून सवें घरातली कापे तो स्वतः करीत असे.

तो व्याजाने लोकांना पैसे देई. फळे व दूध बगैरे सर्व विकून टाकी. एक क्षणभरही विश्वांती घेतल्याशिवाय झूप अंग येहनव करी. रात्री या भीतीने त्याला क्षोप लागत असे की रात्री त्याच्या घरात केव्हा चोर शिरले.

हा दिवसभरात एकदा तरी पोटावर जवती का, पाहुण्याची इच्छा राजाच्या मनात उपजली. त्याने त्याला एक सोन्याचे नाणे वेळून म्हटले—"तुम्ही दोघांच्या जेवणाची व्यवस्था करा." त्या लोभ्याने मातृवर्ग चकित होऊन विचारले—"दोघे कोण?"

"तुम्ही व मी! राजपराण्यात जन्मलो आहे. काही एकटपाने खाद्यची मला संशय नाही." राजा म्हणाला. रात्री एका मोठ्या मेजवानीची तयारी सारली परंतु तो लोभी राजाबरोबर जेवला नाही. त्याने जाणखी एका परदेशी माणसाकडून पैसे वसूल केले व त्याला राजाबरोबर जेवायला बाठले.

जेवण झाल्यावर राजाने त्या लोभ्याला विचारले—"काय हो, माझी इच्छा तुमच्या बरोबर जेवायची होती, परंतु तुम्ही परभ्याच एकाला माझ्याबरोबर बसविलेले, ते का?"

हे पहा, पोटावर जेवलो तर माड झोप लागेल आणि रात्रभरात माझ घर लुटले जाईल." लोभी म्हणाला.

Fullscreen

127

X

◀

⌂

▶

24 / 72

राजा वकिल होऊन म्हणाला—"मी आजपर्यंत तुमच्यासारखा माणूस पाहिल्या नव्हता. तुम्हाला कळावे म्हणून सांगतो आहे, मी या देशाचा राजा आहे. तुम्ही माझ्याबरोबर राजधानीत चला. राजधानीत जर हे सिद्ध झाले की तुमच्या इतका लोभी दुसरा कोणी नाही, तर मी तुमच्याजवळ आज जेवढे धन आहे, त्याच्या दुप्पट धन देईन."

धनलोभाने तो लोभी राजाबरोबर राजधानीत जायला तयार झाला. तेव्हा राजाने गांवच्या पाटलाला बोलवून आपली ओळख दिली व त्या लोभी माणसाच्या घरावर कडक पाहारा ठेवायला सांगितला. नंतर राजा त्या लोभी माणसाला बरोबर घेऊन राजधानीला गेला.

राजाने आपल्या प्रजांताला त्या लोभी माणसाचा लोभीपणा वर्णन करून सांगितला व लोभी माणसाच्या लोभीपणाची चढाओढ लावण्याची तयारी करावयास सांगितले.

प्रधान म्हणाला—"अशा नव्हेच्या चढाओढीतून निष्पन्न काय होणार? मनोरंजन व करमणुकीचे साधन म्हणूनसुद्धा काही मर्यादा हवीच!"

राजा म्हणाला—"ही चढाओढ संपल्यावरच उपयोग काय हे स्पष्ट होईल!"

प्रजांताने एका भाठवड्याच्या अवघोत काही लोभी माणसांना एकत्र केले.

चढाओढ या गोष्टीची होती की लोभी माणसांपैकी कोणी एकाचे दुसऱ्या लोभी व्यक्तीजवळ दान मागावे. ते धन राजा लोभी माणसाच्या हाती देणार. त्यानंतर अशी व्यक्तीही की लोभी माणसाने ते दान करावे किंवा दान न करता पंचवीस फटके खाऊन ते पैसे रबत घ्यावे. तोही माणसाजवळ दान मागूनही ज्या दुर्बवी लोभ्याला दान मिळणार नाही त्याला एक फटकाच सहन करावा लागेल.

कित्येक लोभी राजाकडून मिळालेले धन स्वतःकडे ठेवून घेऊन फटके खायला तयार झाले. परंतु काही जण फटके सहन न करू शकल्यामुळे ते धन दान करावयाला तयार झाले. शेवटी राजा याकाडून आलेल्या लोभ्याची पाळी आली. त्याच्याजवळ दान मागायला कोणी लोभी आला नाही.

राजाने त्या लोभ्याकडे आवश्यककित होऊन विचारले—"आतापर्यंत या चढाओढीत माग घेणाऱ्या प्रत्येकाला बोवाफार फायदा झालाच. आता तर एकच जण जरला आहे. त्याच्याजवळ मागा दान."

तेव्हा सर्व लोभी एक स्वराने म्हणाले— "महाराज, या माणसाचे तोंड पाहल्यावर असे वाटते की, याचा जीव गेला तरी हा

दान कदापि देणार नाही. दान मागितल्यावर व ते त मिळाल्यावर आम्हांला विनाकारण एक फटका सहन करावा लागेल की नाही?"

तेव्हा राजाने आपल्याबरोबर गावाहून आलेल्या लोभ्याला सर्वात मोठा लोभी म्हणून जाहीर केले. नंतर त्याला एका मोठ्या वाड्यात बोलावून घेऊन गेला. त्या वाड्यात दानपराण्यातल्या मूर्त्येच्या वस्तूंचा संग्रह केलेला होता. संगमरमरी दगडाच्या मूर्ती, हिरे, माणिक्ये वगैरे रत्नांनी सजविलेल्या मुठी असलेल्या तलवारी, सोन्याच्या ताराने विणलेली वस्त्रे आणि सोन्याचादीची भांगरी सुद्धा होती.

त्या सर्वे वस्तू गहन लोभी माणसाचा बाळचर्ये घाटल राजा म्हणाला - 'मी तुला हा महाल देतो तू यांत राहशील का?'

राजाच्या तांडी ते प्रकृत लोभी माणूस चकितच झाला नंतर स्वतःला मावळून म्हणाला 'महाराज याहन मोठे अर्थ येत काय असणार? परंतु माझ मज वेगवेगळ्या माझ्या गावां राहत मज आहे का?'

त्यात काय झाले? तुम्हें घर व परातल नदी सामार सोन्यात बदलने मी माझ बाळघात पावने करविता राजा म्हणाला

लोभी आनंदान त्या सोप्या नश्वार झाला राजात लोभ्याच्या जत्रणांचो बावट्या कळत दिलो

वेनाळ पथवर राहू लागून म्हणाला - 'राजा वज्रपुरीच्या राजाहून मज राजा तुमचा काणी असेल का? कित्येक विड्या पाहून त्याच्या पुढार्या जसा कल्ल वेगळ्या त्या मूख लोभ्याच्या देऊन टाकण्यात विता मूखपणा आहे! असा राजा चांगला शासक

कसा होऊ शकल' या शब्दांचे वाचन कारक उत्तर मोहोत असून तू दिले माझे मज तुझ्या डोव्याची शमर शकल होऊन तुझ्याच पायांचे लाहू लागला

विचारादिन्य म्हणाला तुला बारते तसा मी त्याला मूर्ख मानोन नाही स्थान त्या लोभ्याज पदलक्ष्मी परीक्षा घेतलो व तो पहिल्या नंबरचा लोभी असल्याची खात्री करून घेतली लोभ्याला घन मल इव जयने! असते तो मज जवळ न करिता ते साधून राखून ठेवतो कित्येक वध सांगतल्या वेगवेगळे कित्येकांची वरक नजरअसणाऱ्या त्याच्यामजून त्या वेगवेगळे सुरक्षण कायद्या एक गाहाकरी हवात! ते काम कायद्या या लोभ्या व्यतिरिक्त योग्य काण असू शकणार या विचाराने राजात त्या मूख लोभ्याला माहाकरीच नेमन होते समज!

अशा तऱ्हेन राजाच मीन संग होतच वेनाळ पेढ्यासह अदृश्य झाला आणि झाडाला जाऊन लोभकेळ लागला (काल्पित)

सोनाराची निवड

अंबरपुरीचा जमिनदार जयदास याने आपली दुसरी मुलगी मंदरी हिचा विवाह करण्याचे ठरविले तिच्या लग्नासाठी त्याने निमंत्रणांच्या तह्ने व स्वान दागिते करविण्याचे योजने त्यासाठी एका विश्वासापात्र सोनाराची निवड करण्याचे काम दिवाणाला सोपविले

काही वर्षांपूर्वी जमिनदारात आपल्या यांरल्या मुलीच्या लग्नासाठी जे दागिते करविले होते ते करणाऱ्या सोनाराने सोन्यात तांब व विशळ मिसळून नकली सोन्याचे दागिते करून दिले होते ती गाष्ट कित्येक दिवसांततर उघडकीला आली म्हणून जमिनदार जास्त सावधगिरी बाळगत होता

भूदरीने लग्न ठरल्याचे गांवभर पसरले तेव्हा गावातल सर्व सोनार जमिनदाराकडे धावले चहाओढेच लागली त्याची, परंतु

जमिनदाराचा दिवाण हुशार होता परचसे पातार लक्षाद्वारे हाते म्हणून त्याने त्या मकीना कोरचे पाठवून दिले

अंबरपुरीला तबोन येदा मुरु कार्याने तीन तबोन सोनार तुकतेच आले होते त्याचा तांबे अतुकम सोन्याचे विठबा व लक्षाबा अशी हानी या तिघांपैकी एका कड सर्व दागिते घडवायचे काम घावे असे दिवाणाने ठरविले त्या तिघांच्या हातात चांगले कमवे असल्याचे दरबारात काम करणाऱ्या अनेक अधिकार्यांकडून दिवाणाने एकल होते

दिवाणाने तिघांना दोरबिडे आणि जमिनदाराच्या बोरल्या मुलीचे दागिते दाखवून त्यांची कसारीवर परीक्षा करून सरखोर सान किती प्रमाणाने आहे विचारले दुसऱ्या दिवशी तिघे सोन्याची पारख करून दिवाणाला मजगला आले त्यावेळी

जमिनदार स्वतः हजार होता सोनाबा ज दामिन घडून मल होते ते दाखवून दिवा-
पाला म्हणाले- "मालक, हे दागिन काही
कल जाहीत हें आपणांलाच मागलें माहीत
असणार यात दोन भाग तांदे व एकच
भाग सोन्याचा आहे."

विठोबा त्यानं नेळलं दागिने परत
करीत म्हणाले- पाळक हे दागिने ज्या
कोणी केंडं जमतील चांगला वस्ताद आहे,
बघा यात एक भाग तांदे एक भाग
पिन्ड आणि एक भाग सोने आहे."

लखोबा दागिने परत करीत म्हणाला-
"मालक यात फक्त एक भाग सोने आहे
आणि बाकी तीन प्राग मिश्र आहे"

त्यानंतर दिवाणाने निघांना निराप
दिला व जमिनदाराला म्हणाला- प्रबो
आपण नि सकाळ लखाबाकाच हे काम
हावे

जमिनदार आश्चर्यचकित होऊन
म्हणाला- "या तिघांपैकी लखोबाच जास्त
दमातदार आहे हे तुम्ही कसे ओळखालत?"

दिवाण म्हणाला- सोनाबा व विठो-
बांना सोन्यात तांब्या पिन्डोची मिश्र
करण्याची सवय आहे म्हणून त्यांनी
सर्वाने प्रथम दागिन्यात ज्या घातुची मिश्र
करतात त्यांचीच नावे सांगितली आणि
नंतरच लव्या सोन्याचे प्रमाण किती आहे
हे सांगितले परंतु लखोबाला तशी मिसळ
करण्याची बारीक सवय झालेले वाटत
नाही कारण त्यांनी दागिन्यात सोन किती
प्रमाणात आहे हे प्रथम सांगितले आणि
त्यानंतर इतर घातु किती प्रमाणात मिश्र-
ल्ल आहेत हे सांगितले त्यावरून मला
त्याचे बोळण जास्त खरे असावेसे वाटलं
लखोबाच जास्त विश्वासपात्र आणि
दमातदार असावा असा माझा अंदाज
आहे"

तेव्हा जमिनदार जगन्नाथ याने दिवा-
णाच्या हुशाराची स्तुती करून आपल्या
मुली काशिता करान्याचे दागिन लखोबाला
दिले माझ्या मते आपण सगळी करितां
सब दागिने याग्या कडूनच करवून घ्यावेत

हवामत्सर

सिद्धपूर नावाच्या गावी भास्कर व नारा-
यण नावाचे दोघ तरुण मुलक रहात
होते भास्करची जमलाला लागून चार
एकर जमीन होती ती तीन पीक काढून
त्यावर स्वतःचा व स्वतःच्या कुटुंबाचा उबरे
निवड बालवी त्याला हशी कोणत्याही
गोष्टीची कमतरता नव्हती परंतु नारा-
यणला शेतीभाती नव्हती तो जंगलात
मिळणाऱ्या उपयोजी वस्तू आपण किवा
लाकडे सोडून आपण पावात विकी व
त्यावर त्याचा उदर निर्वाह चाले

भास्कर व नारायण दोघही लाठीकाठी-
च्या खळात जिण्णात असल्याची गावभर व
जवळपासच्या गावांत क्यती होती
वस्त्याच्या उत्सवात हाणपट्टा, लाठीकाठी
वगैरे खेळ होते त्यात दोघही भाग घेत दर
वर्षी साधारणच नारायणच पहिल बक्षिस
पन्नाकी व भास्करला दुसरे बक्षिस मिळ

पहिल बक्षिस पन्नाकी म्हणून पारितोषिका-
बरोबर नारायणाचा सत्कारही होई
परंतु भास्करला तो मान कधीच
मिलाला नाहीं म्हणून भास्कर मनातल्या
मनात जळकळे होऊ होऊ नारायण इतका
वाढला की भास्करने नारायणाचा काय
वाटल ते कळत, वाटा काढण्याचे ठरविले
एकदा एक बक्षिणकडचा साधू उत्तरेकडे
तीर्थयात्रा जात असता अगलावाहूर
भास्करचे संत होते त्याच्या जवळच
आसल्याची जाण करून घेऊन उतरला
भास्करला वाटल की त्या साधूजवळ काही
गुप्त संवविद्या वगैरे असणार म्हणून तो
त्या साधूला फळफळावळ आणून देऊ
लागला व त्याने त्या साधूची सर्जी
संपादन केली

साधू काही दिवस त्या गावातच
राहिला आणि पुढच्या प्रवासात निघल्या-

पूर्वी भास्कराला म्हणाला- 'तू वधान तसा लहान आहेस, परंतु माधुसनांवर नुसरी श्रद्धा व सक्ती पाहून मला तुझी जौतुक बाटल तुला भाड्याकडून कोणत्याही मदतीची गरज असेल तर तू निस्वकीच विचारून मागून घे'.

भास्कर अशाच मदीची वाट पळान होता. त्यान प्रथमच नारायणाचा कांटा काढण्याची यत्ने येथून ठेवली होती ती सावली म्हणाला दुवा या जंगला जवळच्या जंगलामेगा पिकांचे रक्षण करण माला फता करीण बाऊ लागून आहे रानटी इकरे व इतर जनावरे येऊन पिकांची

पान म्हणून त्यांना भोवती

Full Screen

197

30

172

बाळविषयासाठी मला जसा काही मंत्र शिकवा की मला कोणत्याही हिल जना- वनाचे रूप घेता येवे मला त्या रूपान पाहून ती जनावरे भोवतीच पळून जातील

साधू भास्करच्या ताडाकड खोस घुंटीत काही वेळ पदमन राहून हंसू लागला, तेव्हा आपल्या पिंपरीतून तीन मुळभ काडून भास्कराला नेऊ म्हणाला- 'या मुळभ चा उपदाय तुला कसत एक एकदाच करता येईल या पैकी एक मुळी तोडत धरून चावली की तुला ज्या प्राण्याचे रूप धारण करण्याचा इच्छा असेल त्याचे रूप तेकाळ प्राप्त होईल ते रूप धारण केल्यावर त्या प्राण्याच्या जिवाला काही धोका असेल किंवा तुला स्वस्वरूप हवे असेल तर तू प्राण हाईल'.

त्या दिवसापासून भास्कर नारायणाचा अपेक्षा वाटतून कायमचा बाजूला धारण्याचा विचार करू लागला. एकदा दुपारी भास्करत नारायणा रानात जातोच पहिले लगेच तो नारायणाच्या पाठीपाड लागला चाहुल दिल्याशिवाय निघाला काही अज चालून गेल्यावर एका झाडाखाली उभ राहून त्याने एक मुळी तोडत हाकून ती चावली आणि हसिल्या घराण त्याला अस्वल्पाचे रूप प्राप्त झाले नारायण परतले तेव्हा एकाएका त्याच्यावर

हाडप घालून त्याला ठार करायचा विचार त्याच्या मनात होता

सूर्यास्त झाल्याचा घोडा आधी नारायणाच्या झाडीतून बाहेर येताना अस्वल्पाच्या रूपात असल्या भास्करने पाहिले लगबगी तो झाडाच्या भाड लपून उभा राहिला आणि नारायण जवळ येणार व तो झडप मारणार हे दृश्यात एकजण भाडाभाडून एकदम बाहेर येऊन आपल बाळ फंकीत ओरडला- नारायणा, तू बाजूला सरक, आज मो जंगलात धावो तो मुपहर्तावरच धावो एक अस्वल हाती लागल आहे

तो ओरडणारा मागूस त्या गावचा शिकारी होता तो जवळी जंगलामा पकडून मोठ्या शहरात नऊन त्यांना विकी भास्कर व नारायण त्याला चांगले ओळखत असत

शिकार्याला पाहून भास्कर स्वतःचा शीव वांचविषयासाठी झाडीत गिरला व पळून गला आणि त्यान आपल स्वस्वरूप चितले इतक्यात शिकारी व नारायण तेथे आले व त्यानी त्याला विचारले

काय रे तू इकडून आता आता गेलस अस्वल पाहिलस का? भास्कर काही माहीन नसल्याचे सांग करून म्हणाला-

माझे दुवा त्यानवर निराश होऊन तो घरी परतला.

अजूनहीन साधून दिल्या तीन मुळभ पं पैकी एक तिथपयोगी ठरली दुसऱ्या दिवशी भास्करने मुळी चावून रानटी रेड्याचे रूप घेतले आणि नारायणाला दुगी देऊन पावून रथाला पायखाली तुडवून ठार करायचे ठरविले रेड्याच्या रूपात भास्कर नारायणाच्या साध्याने हिडत होता तेव्हा एका बाधान त्याला पाहून एक डरकाळी फोडली म्हणून घाबळून जाऊन भास्करने त्याच्या स्वस्वरूप चितले व रथा बांधून तेथे तो बांचला आणि चटविशी झाडावर चढून बसला

दुसरी मुळीमुळा फुलत गेल्यामुळे भास्कर फार विरास झाला तरी मनाचा हिऱ्या

करून तिसऱ्या वेळीस त्यान बाधांचे रूप धारण करण्याचे चिंतून निमरी धाडी चावली आणि झाडाआड दबा घेऊन नारायणाची वाट पहात बसला थोड्या वेळाने नारायण कुन्हाड घेऊन लाकड तोडावला यत् असताना दिसला

घाघाच्या रूपाने असलेला भस्कर झाडीतून डरकाळी फोडत बाहेर जाला डरकाळी एकूण नारायण घाबरला आणि त्याने मागे वळून पाहिले घाबरल्यामुळे त्याच्या खांद्यावरची कुन्हाड सरकून खाली पडली म्हणून ती घाबरून जाऊन एका तलावाच्या काठाने वावू लागला त्याला पकडण्याच्या धाडीत बाधाच्या रूपात असलेला भस्कर जवळच्या वाटत निघाला आणि चिखलात खेळत चिखलातून बाहेर निघण्यासाठी तो धडपड करू लागला आणि जास्त जास्त खोल खतत गेला म्हणून जेव धोक्यात असल्याचे ओळखून तो ओरडला व स्वस्वरूप चिंतून मागूस जाला आणि ओरडू लागला 'नारायणा बचाव!'

भस्करचा आवाज ओळखून नारायण मागे वळून पाहिल व तो बकितच झाला त्याने आपल्या उण्याप्याचे एक टोक नारायणाकडे फेकले भस्करने ते घट्ट घेताच नारायणाने दुसरे टोक घट्ट घेऊन जादूने नारायणन त्याला विचारले- 'बाय रे तू बाघ कसा झालास व माझ्या पाठीस कशा लावला होतास?'

भस्करने लाजेने नारायणाचे पाय धरून व त्याची माफी मागून असे कथा सांगितली

नारायण भस्करचे मातबन करीत म्हणाल - 'नारायणा! हेवामस्तमान माणत एक हिंस्र बाघामारखा कर जनावर होते त्याने मला विसरून जा. तू त्या ओढ्यावर जाऊन प्रथम बांधोळ करून थ नंतर आपण घरी जाऊ. असे सांगून तो भस्करला ओढ्यापर्यंत हात धरून घेऊन गेला हेवामत्सर करून माणसाला काही मिळत नाही, उसट ताचे स्वतःची इच्छा घालून बसता

विचित्रजन्मकुंडली

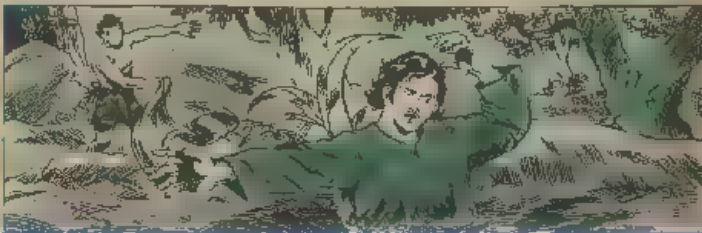
कलिंग देवाने जनेक लहानांसाठी राज्य

होता दातिपुत्र त्याऐकीचे एक होते. वनियुरच्या राजाला कलिंग स्तानने त्याला दान म्हणून होते. म ठराला योग्या कलिंग व धाकट्याने धाकटा कलिंग म्हणून त्या दानाच्या जन्मकुंडल्या पाहून उद्विग्न होतो भविष्य बघायला तो पिण्याच्या मृग्युत्तर ७५८ पत्राचे राजा हार्दिक वरतु धाकट्याची जन्मकुंडली विचित्र व अपूर्व अशी होती कुंडलीप्रमाणे तो स्वतः भावमय दामाखला आयुष्य काळाले पण त्याचा मुलगा गादीला श्राव्य होईल

काही वर्षांनी कलिंग राजा निवर्तला. अर्थातच त्याच्या योग्या मलाला गादी मिळाले धाकट्याला राजप्रतिनिधीचे पद मिळाले पण त्याच्या मनात मान्यतेच्या प्रविश्य फारसे गेल होते की त्याच्या मुलाला गादी मिळणार आहे म्हणून तो

आपल्या घोरत्या भावाचे मृत्युचे एकत मक्ष व समंदरपणाने बघे. घोरत्या भावाने धाकट्या भावाला कंड करून मुद्र्यात टाकायला सांगितले

त्यावेळी बोधिसत्व कलिंग महाराजांच्या काळापासून मंत्री होते घोरत्या कलिंग गादीवर जाला तेन्हां बोधिसत्वाने बघ फार झाल होते त्याच्या कुटुंबाचे हित-चितक अशा त्या वृद्ध संस्थाने मृत्पत्रे धाकट्या कलिंगला त्याच्या भावाने काढलेला हुकूम कळविला धाकट्याला तो हुकूम अपमानकारक वाटला तो वृद्ध संस्थाना म्हणाला- 'प्रधान, आपण सर्व प्रकारे माझे हितचो आहो. आपणाला ज्योतिष्याने वर्तविलेले भविष्य माहोत्तच आहे त्यात काही उष्य असेल तर आपण मला थोडी मदत करावी ते भविष्य बघे करण्याची जबाबदारी आपणावर आहे. ही

माठी तिच्याकडे नजरे ठेवून राजकुमारीला बघताच तिच्या माथ्यावर घालण्यात आलेल्या राजकुमारीला पाहून राजा काळजान पडला त्यापैकी कोणा एकाही राजकुमारीला विवाह करून देण्यास इतर सर्व राजकुमार आपल्या आवयबापा वर धरतील म्हणून राजा विचार करून स्वतःला काणाला काही कळविण्याशिवाय जंगलाला निघून गेला.

एका नदीच्या काठी एक झोपडी झोपून राखा व गणी राहू कायकी त्या झोपडी पासून बोंड्याचे अन्नावर बाकट्या करून घ्यावी झोपडी हावी.

एक दिवशी मगध राजा राणीसह काद मुळे व फळे घेऊन झोपडीस पोहोचला तेव्हा राजा कन्हेने निरनिराळी फुले आणून एक सुंदर हार केला आणि नदीकाठावर फिरू लागली काठावर एक प्राक्याचे झाड होते ती त्या झाडावर वसून बसली तेवून ती हार घाण्यात करून ती रमते पहात बसली.

तो हार बघत जाऊन घाकटा कलिंग नदीत स्नान करीत होता त्याच्या होक्याला जाऊन लागली तो हार हातात घेऊन घाकटा कलिंग विचार करू लागला किती सुंदर हार आहे? ह्याच्यान निरनिराळ्या रंगांची सुवासिक फुलं आकलली आहेत

काणी नदीत घडणान हो आकली अवतील या मधुनर अगतत ती कशाला बरे आली असता? अस अनेक विचार करीत खाटा काळज प्रवाहाच्या उल्लेखा दिशने चालू लागला.

ती जंगलाल नदीच्या काठाकाठाने चालत जात होता त्याच वेळी त्याला दूर कोणी तरी किरट्या आघ जात मी न असून व एक आनंद न थाडून आताज काणत्या दिशने घत हाता बाजा अदाज गडू लागला त्या दिशने तो चालत जात त्या आल्याच्या छेडावली आता त्याला एका फाटावर वसलली मगध राजकुमारी दिसली, राजकुमारी वहीत मधुन कलिंग मने तिर दिवावून घेतल तरी स्वतः का

बाकट्या त्याने तिची चवकची केली वोघाचे संप्रापण चालू असतां घाकट्या कलिंगने स्वतःचा परिचय देऊन तिच्याशी तो छरताला सवार असतयाचे सांगितल तेव्हा ती तबण राजकुमारी म्हणाली-“वरतु तुम्ही तर कोणी साधू किवा सन्यासी दिसतां आहां? आम्ही भविष्य आहो, आपला विवाह कसा काय होणार?”

घाकट्या कलिंगाने ती देखील सावित्र असल्याचे सांगितले आणि आपली पूर्व केशाणी भाव ती समुन शकटपथन भागितली तेव्हा व अजयन देखील आगळ रज- धराण्यातील मुक्त गोष्टी निवेदन केल्या त्यानंतर दोघे राजकुमारीच्या आर्तवहिलांना जेतासला मल राजान सर्व वृत्तात एकल्या

या माझी भुटा मसलेली अगदी, माझी घाल न माझी तलवार फुटे कधी काळी जो कोणी मा तिन्ही वस्तू आणून आपणांस दाखवील तो माझा मुलगा असे समजावे आपण त्याला शक्य असेल ती भदत करावी असे बुद्ध प्रधानाला सांगून घाकटा कलिंग जंगलाल निघून गेला.

त्याच्या काही वर्षे माघी मगध राजाला एक मुलगी झाली होती तिची जन्मकुंडली पाहून ज्योतिष्यांनी भविष्य वर्तविले की किती जन्मकुंडली विचित्र असून ती आयुष्य- नर लागू न्यासिनीशारकी राहिल, परंतु तिच्या पोटा जन्मलेला मुलगा राजा होईल” ते कळतावर तिच्याशी छन्द करण्या-

वर दिव्यां कला को आपल्या कथला या
गजकृपागहन बागला दर काठि मळ्याग
न्यातनेर घाकटा कलिग व अगध
मनक-गा गाबा विराह मृपुहनांवर
पार पडला.

एका वर्षांतून त्यांना एक मुलगा झाला
सर्व राजकुलकांनी एकुन अला या मुलाचे
नाव विजय कलिग असे ठरवले ते आले
तो मुलगा राजात वाडू लागला

काही वर्षे छोटेपणावर बाकटया कालसन
जन्मकुलस्था काठेरया व त्यांची सहृदया
संपत्ती असल्याचे गणितावस्तु कल्ल
पयोतिर्गणितावस्तु हे देखील कल्ल की
धोरत्या कलिगाने आयुष्यही संपुष्टात
यऊ लागले आहे.

तेव्हा त्याने विजय कलिगला बोलवून
समजावून नागितल को तो कलिग राज्याचा
कमा वायस आहे ते म्हणाला विजय
मूला आपल आयुष्य या जगलात कथायाची
गरज नाही साक्षा धोरला भाऊ कलिग
दशाचा राजा आहे त्याचा मत्प जवळ

जेव्हा प्रजेने आहे म्हणजे तुला वर देऊ
पुढला ते तुम आपला राज्याभिषेक करून
थ असे मरुत बोलला तेव्हा प्रजे
विजया सर्वे मान्ये घेऊन गेले आणि
आजून पराधी पडकन जेव्हा
दुसरे खणक्या तेव्हा वरु गाध्या हातात
दिवा सज्जि आशेतोनेड तेव्हा याच ते
विजय निघला

विजय दाविगुला पाडोने वरु प्रथ
नाकर भला व मुलनेय विजेत वरु विजय
लायत घाकटया कलिगच्या वरु ते
प्रमाण धागल्या इतिहासा अगुमाल
हला कलिगुला अगुमाल स अगुमाल
विजया उ-पन्न झाला होता

बुद्ध मर्यात वरु व सरवत विजय
कलिग ते अल्ल कलिग दिवा - व
जन्मवलात एकर मद्र सभासद विजय
झाले व त्यांनी विजयना जयजयकार या
च्यांतून विजय कलिगक वरु मद्रक
झाला व ते वरु मर्यातय म धावरण
गजय करू लागला

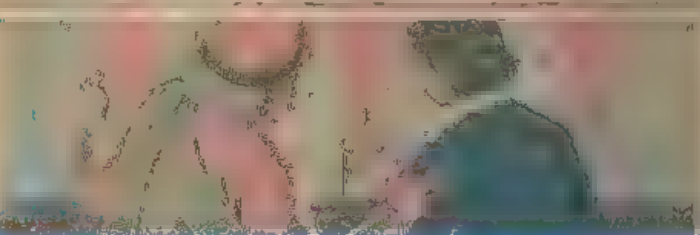
तेमूरलाची स्वारी

समकालीन अलीन मुराद वरु
भारताची सभ्यता व सभ्यताया
असंख्य संपत्ती लोकांना देऊन द्या
यासाठी धोरण ठरवून घेतला पाव
को वरु वरु वरु वरु वरु वरु
अलिग हा या लोकांमध्ये वरु
ते वरु वरु वरु वरु वरु वरु
अलिग हा या लोकांमध्ये वरु

एक रोज मरु लम करून लम लगेने
डे वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
ते वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु

वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु
वरु वरु वरु वरु वरु वरु

कचलास भूमि पर गुरुदेवद्वारा बना
या गया सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

मे निश मेगला पुरख पाले
सिखलिया सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

एक निवारी वैदिक विधानों पर
अपने सभी सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

देवदेवद्वारा वैदिक विधानों पर
अपने सभी सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

परंतु वैदिक विधानों पर
अपने सभी सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच
सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच सचमुच

खरी मानप्रतिष्ठा

श्रीर सगीत विद्वान् ब्रह्मण् रुपाती मित्रः

शानारंगवच्छा एका संगीत विद्याशाला
 शिक्षक म्हणून नमनं यागुरुरिष्यांजी संगीत
 साधना एकदा वक्षप्रचठन एकलो व जमिन
 दाराला म्हणाला- या जमाला इनके संगीत
 विद्यान आहें पण आपन-याला या शिक्षका-
 लादा आपलो कोणी भिडाला ताही का ?
 हा शिक्षक तुमच्या मुलांना धुकीचे शिक्षण
 देत आहे

चंद्रप्रचंड म्हाणा तो ऐकून जमिंदार
 विस्मय करून गप्प राहिला त्यात त्या
 शिक्षिकाला बदलले माही काही दिवसांनी
 चंद्रप्रचंडात एक नवीन घर विकत घेऊन
 त्यात राहू लागला काही दिवस गल्यावर
 का सोप्यास ठाऊक क्षांभार गांवच्या खणीत
 शिक्षकाने धर्मपूरला यणू बंद केले

धर्मपूरला संगीताची भावडे असणारी
घोठी मंडळी जवळचो म्हणून एकतन्त्रान
बसून संगीत साधना करायला बघप्रबुद्धला

गहिर्या दिवशी आलला एखादा मुलगा दुसऱ्या दिवशी येत नसे अशा शिष्याला कशी शिक्षत लावायची चडप्रचंडन या विषयी श्वेत जमिनदाराला मुला विचारला.

जमिनदार म्हणाला- "तुम्ही फुकट जिकवितो म्हणून आवड नसणार मद्रा संगीत शिकविल्यात अस म्हणून तुम्हांसंगत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांकडून शाळा फी वसूल करीत आहो."

म्हणून चडप्रचंडने प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून फक्त एक रुपया फी घेतली जाईल असे जाहीर केले त्या जराबर नसते शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या झालावळून विसावर आली त्यापैकी दहा जण तर जमिनदाराचीच त्याच्या नातवाईकांची मुले होती उरलेली दहा इतर गावकऱ्यांची.

चडप्रचंड फार प्रेमाने १५ मुलांना शिकवी सर्व मुले आपल्यासारखी संगीत शास्त्रात विद्वान व्हावीत असे त्याला वाटे तसा तो प्रयत्नही करू लागला परंतु जमिनदाराचा नुककपणा त्याला आवडला नाही.

इतर मुलांचे आईवडील चडप्रचंडने देऊन त्याच्या विद्वत्तेची व ओढापाडीची म्हुली वरीन मुलांची फी दरमहा एकदाखोलाच फार झाले तर पौर्णिमेला आणत देत जमिनदाराने मात्र कधी चडप्रचंडाची

म्हुली केली नाही को कधी नियमित फी आणून दिली नाही कधीकधी तर चड प्रचंडलाच मुलांना फी घेऊन द्यायला सांगायचे लागे.

एक वर्ष असेच लोटले आपण फी घेऊन मुलांचा शिकवितो म्हणून जमिनदाराच्या मनात आपला वारर कमी झाला की काय? असा एक सवाय चडप्रचंडच्या मनात आला.

तो एके दिवशी जमिनदाराला भेटला व म्हणाला- माझी प्रकृती हसकी बरी नसते म्हणून आपण आपल्या मुलांना माण शिकवायला आणखी एखाद्या शिक्षकाला नमूद द्यावे."

"आपल्या प्रकृतीपेक्षा जास्त महत्वाची अशी काणती गोष्ट असू शकेल? आपण विश्वासी जणूच अंधकार! जमिनदार चडपणे म्हणाला.

त्यामुळे चडप्रचंडला जमिनदाराचा फार राग आला इतर मुलांना पाहिजे तर नका शिकवू माझ्या मुलांना तरी शिकवा, असे जमिनदार म्हणेल असे चडप्रचंडाला वाटले होते परंतु नसे झाले नाही.

एका आठवड्यातच गावान दुसरा एक संगीत शिक्षक आला जमिनदार वर गहिर्याला चुकल्याशिवाय नियमित फी देऊ लागला दररोज त्या शिक्षकाशी बोल व

मुलांची प्रगती चांगली होत असल्याचे सांगून शिक्षकाची म्हुली करी व त्याला प्रोत्साहन देई.

या नव्या शिक्षकाचे नाव विश्वनाथबुवा असे होते आपल्याला मत आहे ग्रेटर ज्ञान बाधण आपल्या विद्यार्थ्यांना शिकवायचे आणि आपले ज्ञान वाढावे म्हणून घोर गायक विद्वानांजळी जवळ शिकवायचे असे विश्वनाथबुवांना वाटे चडप्रचंडच्या विद्वत्तेविषयी ऐकल्यावर विश्वनाथबुवा त्याला भेटायला गले.

चडप्रचंड विश्वनाथबुवांची प्रेमाने बोलात आणि जमिनदार त्याच्याशी चांगले बोलत वगैरे एकूण नकित झाले.

उत्साह वाटत नसे जमिनदाराचे विचारले तर त्याच्या मुलांना संगीत शिकविण्याची इच्छा त्याच्या मनात होती परंतु जमिनदाराने त्या मीढीच उल्लेख केला नाही.

काही दिवस फाट पाहिल्यावर चडप्रचंड जमिनदाराला म्हणाला- "आपल्या गावान संगीत शिकण्याची इच्छा असणाऱ्या सर्वांना नि शुक्ल संगीत शिकवायचे असे मनात वाटे."

तो म्हणाला त्याच्या दुसऱ्याच दिवशी शस्त्र जण संगीत शिकवायला आले वार दिवस चडप्रचंडने त्यांना शिकविण्याचा धुन प्रयत्न केला जमिनदाराच्या घरच्या मुलांना नोडून इतर मुलांना आज शिकविलेला पाठ दुसऱ्या दिवशी आठवत नसे.

जयल हे मी सान्नायलाच लवार नाही!' शरी आल्यावर सूर्यवंशीन आपल्या मुलीला विचारल सोमवितात तिचे पद चंद्रपालवर अस-याचे प्राम्य केल ते कल-श्यावर सूर्यवंशी सतापला व मुलीला खूप बोलेला

ही गोष्ट घडल्यानंतर सोमोतनी सवाचा नावर चुकवत दुसऱ्या दिवशी घरातून पळत गेली आणि अश्यात न जाऊन भरते एका पुरातन दाराचे शक्तीवत पडतो व जम लावत दिल त्यानंतर मी दोघ एका जंगल त जळत पडला ली

ते जंगल चंद्रपालवच होते काही दिवसापुर्वी राजान चंद्रपाल ला नगराबाहेर

घाडीला जमीन इलाम म्हणत दिन्ही हाती त्या जमिनीत जंगलाचा एक भाग हाता त्या भागात फक्त अशाकाची झाडच लाव लकी हाती

एके दिवशी सूर्यवंशी राजाला मृत्यु म्हणावा - म्हणान या राजा दुसऱ्या लोड दाखविण्यालयक मुंडा राजाला सह आरण चंद्रपालला जर आज्ञा केलात का त्यान माझ्या मुलीला मुकाटपात माझपाकड पांचवे करावे तर ती मुयचे पवेल

राजा म्हणाला मी त्याच्याकड निराण पाठविता परंतु राजान निराण प ठविन नाही

त्यानंतर राजा करवीच आपल कतम माय्य व्हावे यासाठी सूर्यवंशीन एक युक्ती योजली. भरतया दरबारात उभा राहून त्यान राजा समोर निवेदन केल क महाभार माझ्या मुलीले चंद्रपाल पळवून घेत गेला आहे आणि जंगलात राहता आहे आणि पडर बाती करून पाझ्या मुलाकड वीडून आणावे आणि त्या दृष्टाला माझ मा दद करवा

आता राजाला राडगावा रक्षणा विरुद्ध काही कारकाई करण पाय पडल त्याने आपल्या नाकराया हकूम दिला तुम्ही जंगल त जे जम वला पडला कड करून हजर करा आणि संपावतेला आणून सूर्यवंशीच्या घरी पांचवी करा

राजाचे शिपाई लशोकवनाकड तिथाले शिपायांवा झपडीला चारही अजना उभ करून स्वतः दोर बाजविले

राजाचे शिपाई चंद्रपालला आपल्या प्राणातून वास्त मानेत , त्याच्यापेकी इच्छा नव्हती म्हणून त्यांनी दावा शिपा यांकरवी चंद्रपालला प्रथमच सवे व तमी वेळून ठवली होती

चंद्रपालला सूर्यवंशी राजाच्या शिपायांना घेतून फते असल्याक कळताच त्यान मीस निनीला दुसऱ्या एका सुरभित जागी वळून ठवला आणि स्वतः एकटा आपल्या झोपड त पळून बसला त्यानंतर बोडपाच वेळ ने सूर्यवंशी शिपायासह तेथ आला त्यान

शिपायांवा झपडीला चारही अजना उभ करून स्वतः दोर बाजविले

चंद्रपालने दार उघडले व सूर्यवंशीला पायापासून डोक्यापर्यंत पहात 'बचकल आपल शीर्ष द साहस काठे न्यास गेले? मला घरायला एवढ सैन्य बरोबर आणा-यचे गरजच काय' मी आपल्याला हुंहे यद्धास आव्हान करता अस म्हणत त्यान तळपात उचगला

"तुम्हाला बरोबर हुंहे यद्ध करण्याची मला गरजच काय" असे म्हणत त्यान राजाच्या शिपायांना चंद्रपालला कड कर प्यास खण केली म्हणाल या तीच माणसाला बंद करा परंतु शिपायांपेकी कोणीही जागचा हुंलला नाही. तव्हा

नाही सूर्यवंशीन इतक्या प्रहजतीन घातलेला घाट फसला

आता महाराजादर अवलंबून राहून काही फायदा हाशार नाही, असा विचार करून त्याने भायली एक धुकली घातली त्याने काही कवी व गायक बोलावून भायल आणि त्यांना पुढाळा पैसे वाळून समजावून सांगितले की त्यांनी अशोकवनात जाऊन चंद्रपालच्या सीमांची व सीमंतपर्वी स्तुती करून कविता रचून म्हणाव्या म्हणजे तो बाहेर येईल व त्याला कैद करतो येईल

त्याची ही धुकली उपयोगी पडली कवी आणि गायक चंद्रपालची स्तुती करून गाऊ लागले तेव्हा सूर्यवंशीच्या शिपायांनी त्याला बटविशी कैद केले आणि सूर्यवंशी समार हजर केले त्यानंतर सूर्यवंशी चंद्रपालला घेऊन दरबारात गेला आणि राजासमोर निवेदन केले 'महाराज मी अपराधाच्या कैद करून घेऊन आला आहे तेव्हा आपण काय तो न्याय निवाडा करावा'

राजाने चंद्रपालला विचारले- 'तू सीमंतीची पटवून घेऊन येतोय मग आहेस असे मी एकदा ह्मणून आहे का?'

'महाराज माझ्यावर हाच आरोप असेल तर मी आपली निर्दोष आहे सीमंतीची पटवून घेऊन येतोय मग आहेस असे मी एकदा ह्मणून आहे का?'

मी कदाचन केलेल नाही म्हणून सीमंतीची बाप म्हणून माझा निष्ठावर पूर्ण अधिकार आहे हा विवाह कायद्या-विषय आहे

राजाने दोघांमध्ये नमट करव्याचा प्रपन्न करून पाहिला, परंतु सीमंतीचीवरचा अधिकार सोडायला सूर्यवंशी तयार नव्हता व चंद्रपाल तर नव्हताच शेवटी राजा कोर्टाले जाऊन म्हणाला 'हण मग माझा निवाडा एका सीमंतीचा दोषाकडे राहिल हिवाळ्यातली पाने गळू लागल्याने मी आपल्या पत्नीकडे राहिल व झाड पणवुन विहीन उरवडा झाल्यावर आपल्या वडिलांकडे जाईल पुढीं पालवी फुटू लागली की ती आपल्या पत्नीकडे जाईल

हा निवाडा सूर्यवंशीला मठीचे अवडला नाही चंद्रपालला मुद्दा आवडला नाही परंतु तो दोघांना मानावा लागला

काही दिवसांची शिलिर करून आला सीमंतीची काही बापाकडे जाव लागल झाडांची पाने गळू लागली राजाने शिपा-

यांनी चंद्रपालकडे हाटवून सीमंतीला घेऊन घायला सांगितले त्याच्या मनात मुलीचा एकदा आणून घरात कैद करून ठेवायचे व परत पाठवायचेच नाही असे होते

सूर्यवंशिये दून सीमंतीचीत हे गेले व त्यांनी राजात दिलेला न्यायनिवाडा तिच्या सांगितला सीमंतीचीत शानपण मध्ये तेव्हा घेतले व म्हणाली झाडांची पाने गळून वळून झाड पणवुनहीन होतेले तेव्हा मी मुला वडीलाकडे जावयाचे आहे' परंतु अशाच झाडांची पाने गळून गेलेली नाहीत असे धणवुनहीन झाडांची की ही स्वतःच दाखवता असे पला घेऊन जसे मागून तितक्या आपल्या सीमंतीच्या चारी बाजूच्या अदांक वडीलकडे बट दाखविले तेव्हा सूर्यवंशीचे दूत निराश होऊन परतले

अशोक वडीलाचे पाने गळली तरी तो वडा धणवुनहीन हात नमन म्हणून सीमंतीची काही बापाकडे जाव लागल नाही

आयुष्याची वीट आला

दगडू भावाच्या एका मित्राच्या त्याच्या आयुष्याचा वीट आला व तो अत्यंत हसू करणाऱ्या हेतुने निघाला. तो जंगलातील एका डोंगराच्या टोकाला जात होता. वाटेत त्याला अर्धत भावाचा एक भाणूस भेटला. त्याला देखील आयुष्याचा वीट आला होता. दोघांमध्याच्या कड्यावर पोचले ते त्या कड्यावरून खाली उडी मारून जीव देणार. इतरक्यात एका गुहेतून एक राक्षस बाहेर आला व त्यान दोघांना बघले.

परंतु ते दोघाही झाले नाहीत. उसट अगदी निर्ममपणे म्हणाले— 'आम्ही दोघा जीव द्यायला डोंगराच्या कडा गाळायला निघायला आहो'.

त्या दोघांचे बोलणे ऐकून राक्षस क्षणिक झाला व म्हणाला— 'परंतु मला हे नाही कळत की तुम्हांला जिवाच्या इतका वीट यण्याचे कारण काय?'

दगडू म्हणाला— 'मी एक भिकारी आहे. माझ वडील व आजोबांमुळे भिकारीचे होते. परंतु मी ज्या ज्या वडो भोके सांगायला जातो, तेव्हा तेव्हा प्रत्येक राक्षस असल्याकडे पाहून हसतो व विचारतो की 'अगदी निर्ममपणे वटपट्ट आहोस मग काही कामचीस का नाही करतो?' म्हणून मला आयुष्याचाच वीट आला.'

त्यानंतर रत्नमान अनेक मुद्रा लोच घेऊन 'विचरला' अनेकदा वेडे पाहून काठवीर विस्मय होतो व म्हणाला— 'मी आयला दशा काय मग?' माझ्याजवळ नाही फार जमीन आहे. परंतु माझ्या बापाकाला तऱ्हाच से इतरां तरे असे की तो सित्य नवीन दागित नसून त्या म्हणून माझा जीव घेतो. मी निचा फिती ठावून पाहिले की हे माझ्या भविष्य मानण्याच्या बाहेरचे काम आहे. पण तो एकल तर

दगडू मी जिवाला अगदी कराळले आहे."

दोघे म्हणाले ते ऐकून राक्षस गुहेत निघून गेला आणि दोघा पिशव्या घेऊन सोन घेऊन आला. एक पिशवी प्रथम दगडूच्या हातात देत म्हणाला— 'लोक तुला भोके घालीत नाहीत व शिष्या घेतात तर त्यात त्याचा वाप नाही. तुला मेहतत करता येईल व कनाजेन करता येईल. पण तू माळशी आहेस. तुला हा आळसापणा धूर होईपर्यंत तू या पैशाचा उपयोग करून व्यापार घडा कर. बरोबर एका वर्षात मला येऊन पंचच भेट.

त्यानंतर दुसरी पैली घनतसमोर ठवून राक्षस म्हणाला— 'तु हे धन घेऊन बायकोला परत घे'."

बागिने करून द आणि तेल साधन राक तिला घनत एकाही दागिता मिळणार नाही.

तुला स्वतःच्या आयुष्याचीच प्रतीती वाचत नाही, मग बायकोला भितीस' तत्वर राक्षसाने त्याला दखील एका वर्षात येऊन नेटायला सांगितले.

एका वर्षात दगडू गुहेतमळ आला. पैशाची पिशवी राक्षसाच्या पायासमोर ठेवून म्हणाला 'बाबा ये तू माझ हाळे उघडलस. काहीतरी मेहततमजरी करून जगण्याला जो आनंद मिळतो ते मूर्खित वला. ज्या विवेकी कळते त्याच दिवसागमून मी भीक मागायची सांडलो. तू आपल वन परत घे'."

राक्षसांचे डबडकी पाठ घेवली आणि
पैशाची पिशवी गुहेत फेकली

दुर्लभात तथे बदल आता त्यांच्या-
बरोबर एक व दैत्यही आला होती तिच्या
अंगावर एक माळमूत्राशिवाय एकही
दागिना नव्हता

राक्षस व दैत्य आश्चर्यचकित होऊन
त्या बाईकडे पहात होते मध्यां अर्धन
म्हणाला 'बाबा रे' ही सडकी श्रावकी
असे म्हणत त्याच राक्षस त्या पांदावर त्याच
दिलेली पैशाची पिशवी ठेवली

राक्षस प्रसन्न दृष्टीने त्याच्या कडे
पहिले पहाला तो म्हणाला 'ह्यामा
की तुझी बायका दागिन्यांच्या नावाने तुझा
जीव स्वीत' पण तिच्या अंगावर तर एक
ही दागिना दिसत नाही तिच्या हा वेड-
पण काढून टाकण्यासाठी तिला मारहाण
तर केली नाहीस' "

त्याचे उत्तर जमत देणार इतक्यात
त्याची बायको म्हणाली- 'दादा तुमचे रूप
राक्षसाचे असले तरी तुमचे मन देवासारखे

प्रगळ व उदार आहे मा' होयन छ
मृतमाल पाहता तवरा आला, त्याला
पाहण्यावर तु त्याला जो सल्ला दिलेस तो
मी सद्धा एकला माझ्या पत्नीच्या मनात
समजावा थोडे उपपन्न करणार' राक्षस
मनात दागिन्यांचे जे वेड होत, ते मी
मनातून काढून टाकले थोडे प्रमाण
म्हणून दागिन्यांची भरलेली ही पैशी मी
तुला देते आहे ती मा' ' असे म्हणून त्या
राक्षस दागिन्यांची पिशवी राक्षसानागोर
ठेवली

राक्षस आनंदाने त्रिदशज्ज्ञा तृप्तला आणि
पुनः निघून पळत तवरा स्थाने 'देवाचा'
पिशाची आणत दगडूला आणून दिली व
नंतर पैशाची व दागिन्यांची पिशवी
अगदला घेत म्हणाला 'तुम्हा तिच्या
स्वभावात इतका बदल घडल्यानंतर
तुमच्या जवळच हे पैसे व दागिन्ये तुमचे
कीणव्य ही प्रकारचे लुकसान करणार
नाहीत' म्हणून ते घन तुम्ही आपल्याच
जवळ ठेवा'

गणेश पुराण

प्रसन्नचक्षुरा व मात्रता या दोघा बहिणी
अनकमान मूर्ती पहात पुढे गेल्या
जवटी त्या 'नाराज' होऊन वरन 'किरणाच्या
कथान' होया इतक्यात बाहेर मुलांचा
आरडा ऐकू= शोभी भरपन्ना नागीचकल्ला
न्याचवेळी त्यांना कोणीतरी म्हटल्याचे
एक आले- 'तिकडे स्वप्नातल्या रंगानी
नादिलेली एक मूर्ती आहे ती का नाही
पहात' "

ते एकूत मोहना म्हणाली 'चल ना
अवका' 'तो तुव कदांचत स्वप्न न मिळेल
असे म्हणत प्रसन्न चंदनाचा हात धरून
'त्रिकुश दिव्या' 'वडू' न प्रदर्शन पहायला
आलेला प्रक्षकर्ता त्या बाजूला निघाला
पमनवदलाने सुवणमुद्राचा घेला मूर्ती

समोर ठेवली व आपल्या गळ्यातला पंच
मण्डळा रत्नहार काढून मान लागी कळत
समक्षल्या त्रिचित्राच्या हातात चकणासारखा
ती बाघला
'ते तव पाहून लोक चकित होऊन
आपसात बोलू लागले- 'ह्या शोभी मुलीला
वेडकोड तर नाही आणले? नाही तर तथे
ठकल्या' एकाहुन एक सुत्र मूर्ती सोडून
येथे ठेवते' त्या सामान्य मूर्तीवर आपले सर्व
वैभव अशा लोहेत डवळले नसत

ते एकूत प्रसन्न चंदना त्या लोकांच्या
मनातली जवा दूर करण्यासाठी म्हणाली-
'थथे स्थापना केल्या मूर्तीने जे वैशिष्ट्य
पाहून अनेक मूल मुच होत आहेत, तेच
वैशिष्ट्य पाहून आम्ही या मूर्तीकडे आकृष्ट

वाताची गणपतीच्या कृपेन आमचा प्रयत्न यशस्वी झाला. तू इतका मोठा झाल्यावर आम्हाला भेटलास अस म्हणत त्यांचे आपल्या मुलाला पोटाची धुरल त्यांच्या हठाने पुनः वाचवण्याचे अर्थ गळू लागले त्यांचे मुलाकडालेले सर्व साधूंचे आठवले की मला नाचवो आठवले

मायलेकाची कित्यक क्षणिते भूत झाल्यावरून ब्रह्मचर्याला काय आनंद झाला आणि म्हणाली—'आतां आतांच आमच्या मनातली इच्छा पूर्ण झाली आपला नवस आम्ही आज पुरा करणार

त्यानंतर यादवांचे वंशाने लोकांनी मांडव उभा केला प्रसन्नवदन गणेश मूर्ती समोर बसून तान्त्रिक गणेश म्हण लागली ताडवून घे करी गजानने ती हे भक्तिगीत म्हणून जगला मज्जा विचलून साखळी नृत्य करू लागली ते दण पाहून प्रजा तन्मय होऊन आनंद सागरात जण बुडवून झाले त गेली

प्रसन्न वदनाचे गायन गजानने पंडिताने ऐकले त्याच्या गजानने पंडिताचे वय पूर्ण आयुष्य खरोखे झाले होते त्यावेळी घराबाहेर पडण्याची अवधी ही त्याच्या अंगात नसून ही त्याच्या अंगात एकाएकी कोठून गळू आले कोणता टाऊक ते धावतच माडवाने आले प्रसन्नवदनाला

होत जाहून त्यांनी नमस्कार केला आणि घ्यातघेत सारले

मध्य करीत असता मोहनाचे तन्मय होऊन ती विनायकाची भव्य मूर्ती सहजी उचलून आपल्या खांद्यावर घेतली प्रजा ते दृश्य घडक होऊन पाहू लागली बायका म्हणू लागल्या—'मुली तुला एवढे वजन येऊ शकत नाही' त्याच्या उत्तरा दाखल मोहना म्हणाली हे मी काही नव्याने करीत नाही! असे म्हणत ती मूर्ते तशाच खांद्यावर राहून देऊन ती मूर्त होऊन नृत्य करीत तथून निघाली सर्व प्रजा विचारा बरोबर निघाली त्या गडबडीत प्रसन्नवदना कीट अदृश्य झाले कोणाला काहीच कळल नाही

ध्यान मुद्रेतून गजानने पंडित जाय असे समोर मूर्तीच्या जागी मूर्तच मुद्रांमधील बरेलली मूर्तमूर्ती येतली दिवली त्याच्या पायातवळी मूर्तीकार विचित्र गुंडा टकून बसला होता

खाला पाहून गजानने पंडित म्हणाल—'तू दवळाच्या सभासदगतीला शिवांगर गणेशाला काढ त्यासाठी आवश्यक धन प्रसन्नवदना न गणपतीला अपिलल धन गणपतीने दिलेच आहे

त्यानंतर गजानने पंडित उठून उभे राहिले आणि विविच बरोबर मिरवणुकीत

चालू लागले मोहना ती मूर्त घेऊन देवळाच्या कडा जवळ गेली

कुडाच्या पायऱ्या उतरून असता एका एकी अदृश्य झाली आणि निव्वळ जमीन एक उंदीर ती मूर्त आपल्या गठीवर घेऊन पाण्यात फिरला त्याच दिवशी सर्व मूर्तींना पाण्यात उतरून स्नान करायलाच ठरले होते

ती मूर्त कुडाच्या मध्यभागी पावण्यावर सहजावधी दीपमालिकांच्या प्रकाशा सारखा प्रकाश सदन घसरला त्या प्रकाशाच्या मध्य भागी अभयवदन सदन गणपतीने सर्वाना दर्शन दिले आणि अंतर्धान पावला

झाला मूल अर्धवट असताना म्हणून त्याची मन देवासारखी नमंठ व रविच असतात त्यांचे आशीर्वाद म्हणजे ब्रह्मदेवाचाच आशीर्वाद असत जसे सपनाचे म्हणून आम्ही त्यांचे निवडच पसंत केले

मोहना म्हणाली—'मातीच्या मूर्तीत जे रूप व सौंदर्य प्रतिबिंबित होऊ शकले नाही ते कुना कोठस, शंकू इत्यादी रंगाच्या मृदापासून मूर्ती घन करणाऱ्या चित्रकाराची मूर्त अपूर्व आहे या सुंदर प्रतिमा करितां आम्ही दिलेले वारिसीगिक कधी उघडत म्हणले जाईल'

न्याच वेळी विविच चे वड आईवडालेले मध्ये आले ते म्हणाले—'बाळा पावन

गणेशान पंडितान विचित्राला पाहणो कडकडून लावळून घडले व म्हणाले-
 "बाळा पावना तुझ्या मुळब वर वातापो मर रीला विविन ल मळी म्हणून गुला बाजपासून पावन मिष्टा हे नांव लावले." एवढं बोलून पावन मिष्ट पुढे म्हणाले-
 "गर्भगृहाच्या मुख द्वारावर महाभारताची रचना स्वरूप के विरत आहे..". पावन तिथीचे ते वाक्य पुरे होण्या पूर्वीच तरुण चित्रकार म्हणाला- "गुस्तेव!" आणि पावन मिष्टाच्या पांखावर अस्तक ठेवून म्हणाला- "आपल पावन चरित्र एकुन मी धव्य झाली. बाप्ते नाव आतंइ आहे. आपल्या पावन नावातील पहिली दोन

अक्षरे बदलून मी पावुद 'व' पावदे सध्या आठवल्या जाणून हा सभासदा म्हणून पावन विवालय आहे या पावन मंडपातील चित्रांची हुबहुच रचना मी करीन पुढल्या पिढ्यांसाठी आपण इश कथा समित्तया आहेत त्या मी त्यांना सांगून आपला अनुग्रह माझ्या मस्तकावर रहावा! असे म्हणून तो त्यांचे चरण पकून वसला

बुद्ध पावन मिष्ट को त्या तरुणाच्या मस्तकावर हात ठेवून आशीर्वाद दून भद्राक्षय वंशनाम म्हणाले- "व्यासम-महामारताचा जो कथा माणगार होत तो लिहिण्य ते सामर्थ्य कोणत आहे असा ते विचार करू लागल त्या ने बळी ब्रह्मादेवान घेतल हीऊन वंशत दिल गणशाल आपला लेखक म्हणून मेमापला सावित्र श्रद्धादेवा चढ आले प्रमाण व्यास मुनींनी गणनायका व स्मरण करून त्याच्या प्रशंसा केली

गणपतीन ते स्काळ वंशत देऊन म्हटले- व्यासमून त्याण कथा प्रारम करावो आपण बालिन रहावे मी लिहीत जाईन परतु एक कट आहे आपण रुकून राडा मांडयाकड पाहता का मा लव असे वर देऊन गणपती महाभारत कथा लिहायला तमला गणपतीन आपनगर राजाच्या मूकड्याची उखणी करून सतत लिहात रहिला आस मूर्ते अर्घ निमोलिन

Fullscreen

127

58

/72

नेवांनी, म्हणजे डोळे अर्धे मिटून ध्यान मग्न झाले आणि घाराप्रवाहासारखी महाभारत कथा सांगू लागले.

समोर द्रिमाळ्याच्या शिखरातून गोमती-नून जल प्रपात मंभीर स्वरसालावर चालू होता. त्या संगीता बरोबर देवदारु वृक्ष ढोलक होते. महाभारताची कथा चालू होती.

जन्माव भूतराष्ट्र हस्तिनापुराच्या मादी-वर बसला. त्याचा धाकटा भाऊ पांडु राजा साम्राज्यचे संरक्षण करीत राज्य विस्तार करण्यात मग्न होता. कालांतराने पांडूला पांच मुलगे झाले आणि भूतराष्ट्राला जमर पुत्र. बालवर्षापासूनच कोरव व पांडव यांच्यात परस्पर मत्सर व द्वेष वाढत गेला.

व्यासमुनी कथा सांगत होते आणि गणपती कथा लिहीत होता. समापवाचा प्रसंग चालू झाला.

मयसभेत अपमानित झाल्यामुळे दुर्योधनाने मूढ भावनेने द्यूतात पांडवांना व द्रौपदीला जिकले आणि द्रौपदीचे भीरहरण करण्याचे ठरविले.

तेव्हा सत्तापूत भीमाने दुर्योधनाची मांडी व दुःशासनची छात्री फोडून त्याने रक्त प्रोषण प्रतिज्ञा केली.

पांडव बारा वर्षे वनवास पूर्ण करून विराट राजाच्या दरबारात अज्ञातवासाच्या काळात वेग पालटून राहू लागले. द्रौपदी मंदग्री रूपाे विराट राजाच्या राणी बरोबर अंतपुरात दास्ये म्हणून राहू लागली. कीचकाने तिचा अपमान केला. म्हणून भीमाच्या हाती तो आपले पाण गमवून बसला. उत्तर गोंडहणात बहुशलेच्या कपात राहणाऱ्या बर्गुनाने कोरवसेन्याची घुलवाण उडवून दिली.

त्यानंतर अभिमन्यू व उत्तराचा विवाह झाला. कृष्णाने शिष्टाई करून पांडवांसाठी पाच गावे मागितली. परंतु दुर्योधनाने 'गुईच्या टोका इतकोही जमीन मिळणार नाही,' असे गर्वोक्ती करून उत्तर दिले.

शेवटी युद्धाची वेळ पडत ठेवली. कृष्णाने अर्जुनाचे सारघ्य करण्याचे कबूल केले आणि

त्याला शोतीपदेश केला. भीष्म सरस्यवर पडल्यानंतर द्रोणाने चक्रव्यूहाची रचना केली. सर्व कोरवांनी मिळून अधर्म युद्ध करून अभिमन्यूचा वध केला. सुभद्रा पुत्रशोक करू लागली.

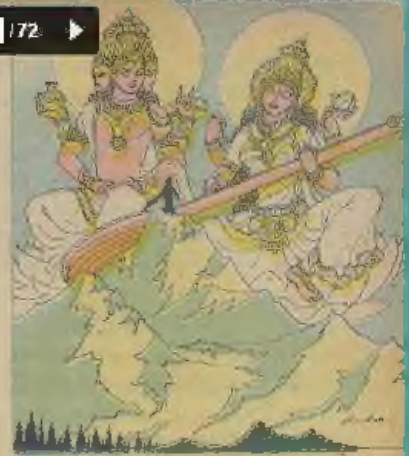
अर्जुनाने आपले शौर्य व प्रताप दर्शवून जयद्रथाचा वध केला. धृष्टद्युम्नाने द्रोणा-चायांचा वध केला. तिकडे दुर्योधनाला कर्णाच्या शौर्य व प्रतापाचा आचार वाटला. परंतु त्याच्या मृत्यु नंतर तो देखील हताश झाला. भीमाने प्रतिज्ञेप्रमाणे दुःशासनाचा वध केला आणि दुर्योधनाची मांडी फोडून दोघांचे रक्त प्याला.

द्यूतात पराभव झालेल्या युधिष्ठिराला आपल्या भावांच्या मदतीने भयंकर युद्ध करून अय मिळाला आणि त्याची विजय दृष्टीने चतुर्विध बाजली.

बौद्धाणाने आपला अवतार संपविला. परिभ्रिताचा राज्याभिषेक करून पंच पांडव द्रौपदीसह महाप्रस्थानाला निघाले.

धर्म कधी वरत नाही व शेवटी धर्माचा वध होतो. हे सत्य जाहीर करण्यासाठीच जणू काही युधिष्ठिर मंद शिखरा-वर उडून गेला.

द्रिमाळ्याच्या शिखरावरून जलप्रवाहाचा प्रचघवा मंद पडत चालला. हे सांगणे कठीण आहे की व्यासमुनी सांगत होते ती कथा

गणपती लिहीत होता की गणपती लिहीत होता ती कथा व्यासमुनी सांगत होते. एतक्या वेळाने महाभारताची रचना चालू होती.

तिकडे ब्रह्मलोकात ब्रह्मदेव पद्मासनावर बसून आनंदाने हसत सार्धक दृष्टीने सरस्वतीकडे पहात होता. दुःसत्या क्षणाला सरस्वतीने वीणेच्या तारांमुळे व शंकार केला आणि श्रीराग वाजवू लागली.

महाभारताची कथा संपूर्ण होत आली होती. शेवटच्या पर्वाची रचना चालू होती.

सरस्वतीच्या हाती वीणावादना बरोबर ब्रह्मलोकातून श्रीरागाचे स्वर व्यास महर्षींच्या कानावर येत होते. त्यामुळे व्यास मुनींच्या

Fullscreen

127

60 / 72

रचना कार्यात विघ्न उत्पन्न होऊ लागले. कथा अद्याप पूर्ण झाली नव्हती. व्यास मुनींनी अन्य मनस्क होऊन लेखकाकडे, म्हणजे गणपतीकडे पाहिले. दुसऱ्या क्षणाकडे गणपती अंतर्धान पावला.

महाभारत ग्रंथावर अक्षतांसारखी आकाशातून सुमन वृष्टी होऊ लागली.

व्यास मुनींनी थंड उघडून आनुरतेने पाने चाटून पाहिली. त्यांना जो काही कथा भाग सांगायचा झरला होता तो सर्व लिहिता गेला होता. व्यास मुनींच्या डोळ्यांतून कृतज्ञतेचे अक्षू बाहू लागले. त्यांचे सजीव आनंदाने पुलकित झाले. त्यांचे चेहऱे वीणवर सरस्वतीने हुंकारांनी राग वाजवायला मुरवात केली.

नारदमुनींनी प्रवेश करून व्यासांना विचारले-“महर्षे, महाभारताची रचना करणाऱ्या महामुने, तुमच्या डोळ्यात आश्चर्य झळकते आहे कारण काय?”

व्यासांनी सर्व उघड सांगितले. ते ऐकून नारदमुनी म्हणाले-“याचा अर्थ असा की

तुम्ही जे काही सांगायचे म्हणून योजित होता ते सांगण्यापूर्वीच लेखक लिहीत होता, म्हणावयाचा!”

“होय, नारदा! तू म्हणतोस खरे आहे. आयुष्यभर तपश्चर्या करूनही कोणाला असा लेखक लाभणे शक्य नाही. मी धन्य झालो. भाक्षा संकल्प पूर्ण झाला, म्हणून मी महाभारताला ‘जय’ असे ही नाव देईन.” जसे म्हणून व्यासमुनींनी हात जोडून गणपतीचे ध्यान केले.

महाभारता जवळ एक ज्योतिर्वल्य दिसू लागले. तिच्यातून दर्शन देऊन गणनायक म्हणाला-“व्यास महर्षे! आपले महाभारत पंचमवेद म्हणून आणि एक अपूर्व काव्य या नावे सर्वत्र व सर्व काल प्रसंगेला पाहू होईल.” असा आशीर्वाद देऊन गणपती अंतर्धान पावला.

विघ्नाश गणनायकाने आपल्या राताने लिहिलेले महाभारत बुनोवून साहित्य अंजनात नक्षत्र मंडळात बंदासारखा आपला प्रकाश देत विरस्थायी झाला. (संपूर्ण)

भोळा बाब्या

स्नेहवान देवातल्या एका गावी हनीफ व मरियम यांचे नवरात्रीकडे रस्ता होते. हनीफ स्वभावाने चांगला होता, परंतु कमाळीचा मंदबुद्धीही होता. तसा तो आज्ञास्वी व कामचोरही होता. परंतु मरियम फार हुशार व चांगली कर्तबगार बाई होती. ती भीमंत लोकांच्या घरी शाडलोड भांडी वाखणे व कपडे घुसे घोरें कामे करून स्वतःला व नवऱ्याला उदर निर्वाह प्रोत्साहन देऊन कामावर पाठवी. परंतु हनीफ आडद्यासारखा पडून राहू आणि तिच्या बोळण्याकडे दुर्लक्ष करी.

एकदा मरियम अचानक आजारी पडली, म्हणून काबावर गेली ताजी. त्या दिवशी जिला हनीफचा असोनात राग आला. ती त्याला हाच मासण म्हणाली-“तू काही मोलमजुरी करून चार पैसे मिळवून

आणजे नाहीस तर आपणां रोषांना उशाशी रड्यांभे कापेल. मांजच्या चौघरीकडे जाऊन गाढव हाकाणवें काम तरी कर. त्याच्या कामासाठी तुला गाढवावर बसून जावे लागेल.

दुसऱ्या दिवशी उठताच हनीफ चौघरीकडे गेला. चौघरीला हनीफचा भोळगटपणा खोश्या नाहीत होता. त्याच बरोबर धांयकोण्या भेहनीतीवर हनीफचे पांढे भरतं आहे हे देखील चौघरीला माहीत होते. हनीफकडे पाहून चौघरीला त्याची हांव आली. त्याचे त्याला मदत करण्याच्या हेतून त्याच्या हातात एक शीनार देऊन एक गाढव विकत घेऊन दाखला घातिले.

हनीफ बॅचटला जाऊन एक चांगलं दणडट गाढव तेथल्या बाजारात विकत घेऊन आला. त्या दिवसापासून तो त्या गावच्या चौघरीकडे कामाला लागला. मालक

त्याला दरदिवसाची मजुरी संध्याकाळी देऊ लागला.

एके दिवशी चौघरी हनीफला म्हणाला-
"तू बेकटला जाऊन तेथल्या महमद अलीच्या दुकानातून एक पोते तांबूळ विकत घेऊन ये."

हनीफला से दुकान माहीत होते. परंतु हनीफला त्या दिवशी आळसटपणामुळे बेकटला जाऊन येऊ शकत नव्हते. तरी त्याला वाटले की मालकाचे काम झाले पाहिजे. तांबूळ आणायला एकट्या गाढवाला पाठविले तर काय हरकत आहे? मालकाचे काम होईल व आपल्याला पावपीटी कराची लागणार नाही.

असा विचार करून तो गाढवाला म्हणाला-
"हे पहा, आपल्याला बेकटला ओ दुकानदार नेहमी तांबूळ देतो, त्याच्याकडे जाऊन एक पोते भरून तांबूळ विकत घेऊन ये." गाढवाने आपल्या नववी प्रमाणे मान हलविली. परंतु हनीफला गाढवाचा होकार वाटला व गाढवाच्या दुयारीचे तो कीतुक करू लागला. त्याने गाढवाच्या डोक्याला एक पायोटो बांधले व त्याच्या एका घडीत मालकाने दिलेला दीनार खोचून ठेवला. नंतर गाढवाला बेकटल्या वाटेवर सोडले आणि गाढव दिसेनाक्षी होईपर्यंत त्याच्याकडे पहात उभा राहिला. नंतर तो घरी परत आला. बऱ्याच उभिरा गाढवा शिवाय घरी परतलेल्या नवऱ्याला पाहून मरियमला आश्चर्य वाटले आणि तिने आश्चर्यचकित होऊन विचारले-
"तू बेकटला का नाही गेलास? आणि आपले गाढव कोठे आहे?"
"मी गाढवाला एकट्याला बेकटला पाठविले आहे. मी त्याला विचारले की एकट्याने जाऊन मालकासाठी पोते भरून तांबूळ आणशील का? त्याने होकारार्थी मान हलविली आणि लगेच निघाला." हनीफने आपल्या मायकीला गाढवाच्या दुयारीचे वर्णन करून सांगितले.

"तू तर अगदी मोठा बाव्याव आहेस रे! आपले गाढव आणि एक दीनार फुकटाले

दोन्ही आपण घालून वसलो. लवकर आ आणि पहा कोठे सापडते का! आपले गाढव, बेकटल्या वाटेने तांबडतोव नीच, परंतु एक पोटा लक्षात असू दे गाढव आणि तांबूळाशिवाय घरी परत येऊ नकोस." मरियमने त्याला घमस्वीव दिली.

हनीफ घरून पळतच निघाला आणि बेकटल्या वाटेने पळत राहिला. रम लागल्यामुळे त्याला बांवावे लागले तेव्हाच थांबला. परंतु त्याला त्याचे गाढव कोठेही दिसले नाही.

हनीफ बेकटला पोचला आणि महमद अलीच्या दुकानात जाऊन त्याने दुकानदाराला विचारले-
"काय हो, माझ्या गाढवाने तुमच्या दुकानातून तांबूळ विकत घेतले

का? अजून ते परतले नाही. म्हणून आ आणि पहा कोठे सापडते का! आपले विचारतो."

दुकानदाराने हनीफकडे पाहिले व हा कोणी केशा पीर दिसतो आहे हे ओळखले. त्याची धट्टा करण्यासाठी म्हणाला-
"तू म्हण-
तास ते बरोबर आहे, तुझे गाढव आले होतं हे खरं आहे. परंतु त्याला आमच्या दुकाना-
तले तांबूळ मूळीन परतत पडले नाहीत' म्हणून ते लगेच दुसऱ्या दुकानात गेले." असे म्हणत त्याने आणखी एका दुकानाकडे बोट दाखविले.

तेव्हा हनीफ त्या दुकानात गेला. त्या-
वेळी पहिल्या दुकानातल्या मालकाने दुसऱ्या दुकानदाराला खुणेने काही सांगितले दुसऱ्या दुकानदाराला ते कळले. हनीफ त्याच्या

Fullscreen

127

64 / 72

दुकानात आला तेव्हा त्याने विचारले-
“कायरे मुचा, तुला काय पाहिजे?”

हनीफने विचारले-“माझ्या गाढवाने
मुमब्बा दुकानातून ताडूळ घेतले का?
कारण जेवून ते घरी परतले नाही, म्हणून
विचारले.”

“तुम्हा गाढव दुकानावर आले होते,
परंतु ते म्हणत होते की त्याला बॅकटचे
ताडूळ घेतले पाहिजे, म्हणून ते जफा
नगराकडे गेले आहे. तेथे जांगले ताडूळ
मिळतील, असे त्याला झाले.” दुसरा
दुकानदार म्हणाला.

ते ऐकून हनीफ धाडरला. कारण त्याला
जफा नगराला जावे लागणार व तेथून

गाढव होवून आणावे लागणार. मग तो
मरिषम त्याला घरात पाठवून टाकून देणार
नाही, म्हणून त्या दुकानदाराकडून एक
दीनार उसने मागून घेऊन हनीफ जफा
नगराकडे निघाला.

हनीफ जफा नगरी जाऊन बाजारभर
हिडका, सर्व दुकानांत चवकशी केली.
परंतु त्याला त्याचे गाढव मिळाले नाही.
जेव्हा रस्त्यावर जाणाऱ्या एक माणसाला
घाबवून त्याने विचारले-“काय हो, या
गाढवात ताडूळाचे सर्वोत मोठे दुकान
कोणते?”

त्यानंतर तो त्या मोठ्या दुकानात गेला
व दुकानदाराला विचारले-“काय हो
शेटजी, माझे गाढव माझ्या माळकासाठी
ताडूळ घ्यायला तुमच्या दुकानात आले
होते का?”

त्या दुकानदाराचे त्या नगराच्या मोठ्या
काजीशी फार वाकडे होते. हनीफच्या तोंडी
गाढवाची गोष्ट ऐकून एक मोठे त्याच्या
डोक्यात आली, की त्या काजीची मान
खाली व्हायला ही संधी छान आहे. ती
मेक्याचा भाव दाखवून हनीफला म्हणाला-
“थोड्या वेळापूर्वी तुम्हा गाढव आमच्या दुका-
नावर आले होते खरे, परंतु ताडूळच्या
भावासबबं त्याच्याशी थोडी वाशावाची
झाली आणि दुकानासमोर भर्दी जमली.

तुम्हा गाढवाची खंडिपत्ता पाहून लोकांनी
त्यालाच काही म्हणून नेमले, आता ते
भुमबळक धारण करून काजीचे काम
करीत आहे.

त्यानंतर तो दुकानदार हनीफला
काजीच्या कोर्टापर्यंत पाठवून परतला.

हनीफला वाट लागले की इतक्या मोठ्या
दुकानावर काम करू लागले गाढव आता
आपल्याबरोबर येणार नाही. म्हणून तो
कुठे विकतारीच्या दुकानातून गेला. मूळे
विकत घेऊन तो काजीच्या कोर्टात गेला.
परंतु तेथल्या क्षिपाशींनी त्याला बात जाऊ
शिले नाही. हनीफ त्याच्या बरोबर भांडू
लागला.

काजीने बाहेर येऊन भांडण्याचे कारण
विचारले. तेव्हा क्षिपाशींनी हनीफ विषयी
त्याचा माहीत होते ते सांगितले. काजीने हे
सबे कारस्थान त्या ताडूळाच्या दुकानदाराचे
अग्रले पाहिले हे संशयाने ओळखले. त्याने
आपला राग आकस्मिक हनीफला भात
बोलाविले.

हनीफ भात जाऊन आपल्या हाताखाली
मुळ्यांची जुदा पुढे करीत म्हणाला-“हे
माझे गाढव आहे, त्याने काजीचे योग
घेतले आहे. तो त्याच्या पगडीत एक दीनार
खोचून ठेवलेला आहे. काजीला फडले की
हनीफ एक महामुल्य आहे. तो अगदी शांत
स्वरात म्हणाला-“तु आणले गाढव
केवड्याला विकत घेतलेस?” हनीफने
एका दीनाराला विकत घेतले असल्याचे
सांगितले.

तेव्हा काजीने हनीफच्या हातात वार
दीनार दिले आणि त्याला समजावून सांगि-
तले की उगाच जाही मांडण तटा न करावा
त्याने कोर्टातून निघून जावे.

हनीफच्या जिवीत जीव आला. त्याने
एक गाढव व एक पोत भरून ताडूळ विकत
घेतले. पोते गाढवाच्या पाठीवर टाकून तो
माळकाच्या घरी आला. पोते पोचते करून
तो घरी परत आला.

तेव्हा पाहून हनीफने गाढवाच्या म्हण-
ण्यावर विश्वास केला नाही.

